

PP. 1-108 s. (147)
 147 A13/8/82

pages 1-108

K34/82 1

Law of betrothal H. M. Mohlabe,
 re 25 MAR 1949 Bethany Mission,
 P. O. Richardsdale
 Tema ya 5.
 Tumellô ya go betla. 10-2-1949.

S. I. Dikgarebe dibikiwa ka morago ga bogôpa.
 Bogôpa ke modirô wa bathoka le ba-
 tho ba bogaga. Mono gagešû bogôpa
 ke le bollô.

Re bôna ka bathoka ba mono, ba be-
 ka moetsana e pale yo monyana, ge a
 go dile, ba bogadi ba moetsâ gagabô go
 êpêlêlwa bogôpa. Ka morago ga mo
 ba moepeletšê, ke moka batswadi ba
 dira bjaluwa ba moetsâ bogadi. Ke
 êna molaô wa bathoka.

Ke se gagešû, moetsana a dumêlê-
 lwa go bikiwa ge a sešû a bolla.
 Ke gore ke le thumašâ, ge a go
 dile a yo bolla, batswadi ba mothe-
 pa ba thibišâ ba bogadi gore mosadi wa
 lena o ya komeng.

Medirô ka moka ya kôma e swanetšê go
 bôna ke bakgonyana, ba bolotšâ mosadi
 wa bôna. Dilô tšê we ba ntšhago ke

147

K 34/82

2

tšenu, sa mathômô ke go tshukole mosadi wa bôna ge a le ka mphathong, ba tshukole ka se tshano goba lesome, go ya ka gohuru ga motho. Ke gore ba mo-apola ditš tše we a tšwago a dia pere ge a e tšwa gae. Ditlhamô, ke sa bobedi, ke dikobo tše mosadi ge ba bina matšpê. Sa borarô ke se tshatlhe sa mosadi wa bôna ke lesome. ke go šikinya se otlo, ba šikinya ka seke.

Dšhulete ya go šikinya seotl tshakola mosadi, ke ya yêna moetsana. ge e le ditlhamô, ka morago ga mo ba lugile, ba tšwadi ba mothepa ba dira bjalewa ba dibotša ba kgonyaneng, ditla goma tša boya ga botse ka sebaka. Se tshatlhe le seke sa seotlo ke tša kgoši. ke tše go lefa kôma ya gagwe.

ge mothepa o a logile, ba kgonyana ba ntšha pudi, ba iša bogadi ba tshabêla mosadi wa bôna ba motlhatšiša dipêba. ke moka bjale go fedile, ga e sale ke tshumaša ke kgarebe, ke ge e sale yo monyana ke kgarebe.

147

K 34/82

3

Batswadi ba ka seke ba dumêla gore
ngwana wa bôna a bikiwe e sale yo mo-
nyana. O swanetsê go gola a fitlha bo-
kgarebeng, e be gona ba ka kgonago ba
mofa mosadi wa gagwe. Go fitlha bo-
kgarebeng, ke gore o bôna kgwedi ke gore
ge a e bone gôna ke moka ke mosadi o
godile, monna a ka beka.

Lshwene e sinya le gaba la yôna, ke
seema, ke gore mothepa ore go bôna
kgwedi la nthla, mosogana ke moka a ba-
tagana le mosadi wa gagwe, ge ba bolêla
gore molato keng, a gatlêla ngwana o
ba fetola ka seema sewe.

Molaô a o dumele, gore monna a be-
ke mosadi wa gagwe ele le thumaša le
ka motlhamo o le mongwe a o dumele.
Go bjale ge a se šu a bôna kgwedi
a ba dumele. le matšatšing a boleho-
no, ga ba dumele go beša mothepa a
o šu a bôna kgwedi. Ge ele bothuma-
ša bjôna ga bo sana tuba, ka gobane
ba bangwe a ba sa bolu, methepa
le masogana.

147

K 34/82

4

Ba fo keanu le masoboro le mabhu
masa ka moka ele bo nawa tsa fetlha
Moteng wa bona ge ba e ya bare, re a
ya bo nawa tsa fetlha.

Motho ge a sa bolla, ga kgone go tsa
magane le banna ba bangwe, ke ge ba
bolela ditaba, a ema kgorong a bolela
lentso la gagwe a lesalwe morogo, ke ona
matseti a a bolelano go bjale. Go bjale ka
lona le thumasa, ga le kgone go tsa
magane le ba bangwe basadi. Dipoloto tsa
bona bare dia bošoborong le gona motho a
ka keba a bola koma.

Bokgopa ke ditso tsa bathoka ka gobane
ga ba bolle, ge ba dira bjona bokgopa
bjone ke gona ba bolla. Ba-bokgopa
ba bolla, bjale ba dira bokgopa, ka
goriale mowe ba gopolwa gore ba du-
ti le bathoka. Empa le ge ba dira ka
mkgwa o we, baka seke ba e tsa ba-
thoka, ba bikišago ngwana e sale yo
monyana.

Koma ena ya bathoka, ba e pella, bo
sego, ga ba dumele ge basadi ba ba-

147

K34/82

5

sotho ba tšena, bjule ka bina basudi ba bathoka a ba tšene dikomeng tša ba-sotho.

Banna ba bathoka, ba ba dumella feta go tšena komeng ya bodikana ka gobane bjōna ba bolle. Ye le bogwera bjōna a ba dumelle gore ba tšene, ka baka la gore a ba bolle bogwera.

Bogwê bja tšeteletšane, ke gore motswadi wa mothepa kudu wa mosadi wa mosadi, ba phophedi ba ka phophela bjale motgonyana a seke a fetša gonyala. Ke moka batwadi ba mothepa bare, monna ke sekgate komeng wa tšena, monyala ka pedi o nyala wa gagwe. Fela a tšebe gore ke molato, ke moka le yena a dumela molato.

Ka morago, ga gore motgonyana, a fetše molato wa magolo wa gagwe bjale mosogana a bolle le mothepa, mabapi le gore e be mosadi, ke moka a dumela. Ya go dumela mothepa, o butšitšē ke mmagwe gore a seke a gana.

147

K34/82

6

Bjale ka Magolêla ge a tšea morediwa. Mokoma Mašumu, e rile mothang ba mophêlago, mosogana a utšha ditšhomo tše di tshelago, bjale batwadi ba mothepa ba motšā gore tšhupa e aila, o swanetsê go goma le tšōna ka yobane re ka vete ra kgona go dia mogêla ka gore tšhupa e aila. Ba palakana ba file sebaka sa gwe ditšā gagwe gore a gome natšō.

Magolêla ke tšhswana, batwadi ba gagwe ba hwile, bjale ka ge banyadi motlhung o we ba nyalago ba-gôgadi ba dira bjälwā. E rile ge ba phêphedi ba nwele bja bōna bjälwa ba palakane, mosogana a bitšhwa ke matšhomo wa gagwe, gore a tle anwe metsi a ditšhomo tšā gagwe.

Ka molaô o be a se swanêla gore a bitšhwa, ka baka la gore a kgodisa batwadi ba mothepa. Mosogana, ge a nwele bjälwa are, o boêla gae, ke mo- na matšhomo wa gagwe are, go yêna o tšha- bany o tšile ga mosadi wa gago. Mosogana a dula.

Ka mabanyana a raka ditšhabe tšā bo-

147

K34/82

7

matgatlle. Mothepe a bōna gore ditaba ditshathafile, a tšhabēla ka nywakkong wa mmaywe. Mmago mosetsana a omanya moredi wa gagwe gore molato keng, a a o tsebe gore ke monna wa gagwe. Bā we le bōna banna le banna ba gagwe bōna, sepela o rōbala.

Mothepe a baēla a robala le monna wa gagwe. Ke mōke a phatlhagana le mosogana le gogong ka letse. Mosogana ba fo bōna a dutš' le moredi wa bōna ka ntle le lentšū. Ka morago mosogana a kwana le monna wa gagwe, ba tšhaba.

Mmago mothepe are, ke a bolabola ba ga Māšumu ba mogapeletšā bare o dirile ka kgole o be o gopetšē gore a ka seke a ya gagabo.

Ke batswadi ba bangwe ba we ba gopelago gore, motgonyana a ka tšhanogēla nywana wa bōna, bjale ba mogapeletšā gore a tabogē molaō.

Go bikiwa ga mothepe a sešū a fithe boading, e we ke kgapeletšō ya mosogana, ge a bōna a godile. Bjale ka

147

K 34/82

8

Masinyane Mosoma a tšea moredi wa Mpheso Mohlabe, mosadi yo we e be ele motlhōlōga-di. Monna wa gagwe o ile a hwa moredi wa gagwe e sale yo monyana, leina la mosetsa ke Kobeng.

Masinyane a fitlha a nyala, ke moka a fe tšā, mosadi wa gagwe a se šu a tšwe mathele, e mpa go bolla gōna o be a bolotšē. A goma a boya bogweng go Kgopela segō sa meetši; batswadi ba mosetsana ba ile ba a mogēla kgomo e we ya segō sa meetši, ba mofetola ka gore mosadi wa gago e sale yo monyana.

Masinyane a goma a boēla gae, ka morago mothepe a bitšā m^ethepe gore ba em naē bogadi bja gagwe, ba ile buya. Mosoguna a ya a bōna matswētē, a mosadi wa gagwe a se, ba ga matgolo ba mphora ge bare mosadi waka ke yo monyana.

šūtšai le we ba swanetšego go tloga ka lona, ke moka a tswalēla mosadi wa gagwe, batswadi ba mosogana ba letšā mphulukwane Mosetsana a ka a tšhuga go tswalēlwa, bo ile bjare gosa a dira tšē nkego o ya

147

K34/82

9

Ka ntle, ke moka a napa a tšhaba a boēla
gare ya gabo.

Ba bogadi bare, mosetsana o tšhodite, ge
mothepa ba ile ba motšwabēla a swanēla
gore a boēle gagabo, ka gobane bare a ka
tšhōla. Empa yo we o ile a goma, ba-
tšhōla boile bja sebe gōna.

Masinyane a leka dišā a ya bogweng, bjale
ge a fitlhile a lēla bomatšgolo wa gagwe ore
ba mofe mosadi wa gagwe. Ba motšā gare
mosadi wa gagwe e sale yo monyane, monna
are ga gona taba, ke re nka dimeng, o tla fo
goma a boya. Batswadi ba bōna ga botse, gore
motšyanana o ba tene ka fase, a ka seke a ya
bogadi, ba goma ba monnišā.

Mogolo golo yo monwe ore, a seke se swara
ke tau sa lapēla nkwe. Ke se ema, fēla
ba ile ba mofa mosadi wa gagwe. A motšā
a tloga nāe. Ge mothepa o fitlhile monna
a nyaka gore mothepa e be mosadi, bjale ka ge
e sale yo monyane a gona. Ba ile ba thoma
diphapanō.

Mosetsana, o ile a leka ka matšhe go gona
go batagana le monna wa gagwe, mafellō ba

147

K34/82

10

mosola, a ba a batagana le yêna, bjale bošego
ba kwa mosetsana a lla, ka moswana ba tšoga
ba motšū gore ke wena lekwala, ke ôna modi-
rô wa bogadi a balle ba fo kgotlella.

Mosetsana oile a ba a fo kgotlella, mosogana
a ba a hwetsana tšela ka swete. O ile a du-
la naê le baka mosetsana a sešū a thape. Mo-
nna a thoma go dula a elwa le mosadi wa ga-
gwe are, a belege ke meila. O lebetšē gore
o tšere mosadi e sale yo monyana, ^{ma}tsatsi a
gagwe a sa ya.

Batswadi ba mosetsana ke gubedi ba e ya ba
molifiša ka baka la gotia moredi wa bōna. Mo-
nna a ba a bōna gore e fêla ke madimabe
aka, nkaba ka bolaya ngwana wa batho a se
sa motia. Ka morago ga mo mosadi a fitlhi-
le bosadi, ke moka a kgola mpa, mosadi a thō-
ma gobêlêga.

Go tšerisa ngwana e sale yo monyana ga
gwa loka, ka go bane monna wa gagwe a tla-
ya a motswenya are a belege, a seke a tš-
ba gore o mitile e sale yo monyana. Go
bjale ka ge a ile a šita ke medirô ya la-
pa, monna a seke a mofella pelo, ke ba

la borathana.

Go bjale ka monna yo Moshe (Sebatana) Masete. O ile a tšea mosadi ga Masimane bjale mosadi wa gagwe a ya a hwa a le bogadi. Bonna a boela bogopeng, bjale бага matgolo wa gagwe, ba mofa mmula - ntlô.

Monna bjale ka ge mosadi wa pele a ile a montšha thakeng, ebe ele monna, a tse ba tšü banna le basadi. Monna a šitwa go dula a letse, bjale mosetšana yowe wa mmula - ntlô ebe ele yo monyana, empa o be a thukile matswêle, empa a sešü a bôna kgwedi.

Mmula - ntlô wa nyalwa, ke moka a monyana, a fetsä, are go бага matgolo wa gagwe ke nyaka mosadi, бага matgolo wa gagwe bare mosadi wa gagwe esale yo monyana, re ka se-ke ra kgona go gofa yêna, a ka ya a šitwa ke tšü lapa. Monna are, ke tša mošumiša medirong, ka moka.

Batswadi ba mothepe a baka ba dumêla, ba ile ba gana. Mokgonyana le yêna a ka atloga, o ile a fodula bogweng. O ile a badi-vela metlhôlô, ge mosadi wa gagwe a tso.

147

K34/82

12

ga bošego a yo tlhobola, ke moka le yêna wa tsoga o tlhobola naê, ge a šila le yêna a ntšha tsā gagwe dithōrō a mošidisa. Ye a e ya nokeng le yêna o rwala ya gagwe pitsā o ya nokeng, bjale bjale, ba sega buba ba bōna tuba e kwisā botlhoko.

Ye a tlhatleile pitsā, monna o a golla mafate a bo mangolo a gagwe, o fa mosadi wa gagwe o go tsā mollō ka ôna. Mapoma a lapa o agolla a be šetsā mollō ka ôna gore pitsā e phakise e bele.

Ba ga mangolo wa gagwe ba ba ba bōna gore tuba e, e a tswenya, bare ga gona tuba o swanetsē gore a tlogē le monna wa gagwe. Khwene e sinyar le gaba la yêna o tla foya a ba a dibōna bogadi, ke moka ba bitsana ba tla ba ga fêla masete mosadi wa gagwe. Ke moka gwa fêla go e tla mowe. Ka nnete Masete o ile a fêpa mosadi wa gagwe bjale ka ge a fêpa ngwana wa gagwe.

Taba e ya gobeka ngwana a sešū a fitlha boemong bja gagwe, ke e mpe kudu. Ke gore ke boloi, ka gobane banyaka go bo-

147

K34/82

13

laya ngwana. E noba ke ditaba tša mala-
pa, ga dišalwe morago, mokgosi e saka ya
bigiwa tšona, le ge ka ditsebe e kwa a ena
kaba. Mowe re hwetsana gore gona le se-
ema se serogo, nama ya betwa e abegwa.
O ka sene wa fo tšuma o kaba ditaba tša
malapa a ba bangwe, e kaba golêla dilô tša
batšo.

Ge e ka ba taba e e ka begêlwago kgosi,
ke molato o mogola kudu, ka gobane taba e
we ke gobolaya ngwana, gore a yo dira mo-
diô o o sa mblekanago. Ge ele gore ke
mkgonyana a fo katelêtsa ngwana e sale
bôšego, ke gore ke moya a se mkgonyana
ba swanetšê go mofa dikgomo tša gagwe
a tloge.

Goba ke batwadi ba mothepe, ba mogafê-
la monna wa gagwe, ele gore mošetana e
šu a fitlhe mowe ba bangwe ba fitlha go
gona, bjale a ya a kwa gore tša boyalli di-
ababa. A bôna gore go boêla batwading
ke go sinya lebaka ka gobane ke bôna ba
mogafileng, a tšhabêla ka kgorong gona
batwadi ba swanetšê go kwišwa boitho-

147

K34/82

14

Ke ke kgosi. A be e a ba botšē gore ge motkgo-
nyana a be a sa tse se we le še botšēago e
ka be le mofe ditkomo tša gagwe go ena le go
dira motho ka motkgo.

Diphōōfōlō dina le tsebō e kgolo, ge selo e
sule se senyana ga di senamele, wa bōna
di senamela ke lebaka la sōna gore se name-
diwe. Ke ditō tšē rerego ga di bolele, bjale
rena batho re a bolēla, dina le motkgo
o motse kudu.

52 Matanyetsā ditkolomotho.

Ditaba tšena dišetē dingwadilwe ka letla-
kaleng la 356.

Ka morago ga mo mosetsana a e tšwa ke bo-
llong, ke gore le bollong, ba bogadi ba mottha-
kola di seka, ka gobane di seka di wala ke
mathumaša. Bjale ge e le gore mmondi o
lošitšwe, motlhany ba yago mphathong, ba bo-
gadi ba yo tthakola mosadi wa bōna. Ba we
ba sa lošiwago ba tthakola ke batwadi ba
bōna fēla kante le gore ba motthakole
ka selo.

Batwadi ba mothepa ba swanetšē go bo-
tšā ba kgonyana gore mosadi wa lena o nya-

147

K34/82

15

maseka a matsogo le a maoto. Bjale bangonyana ba tla nyaka kelo ya matsogo le maoto. Ke moka gore ba thutetele mosadi wa bona maseka.

Ge mokgonyana a tala a tatele mosadi wa gagwe maseka mosadi wa gagwe o tla tswela pele le gobelaela. le go motthala a kaba a motthala ka baka la maseka, a tshaba le monna yo we a bona go gore o kgona go tihokomela basadi ba gagwe. Ke motlao gore mothepa ge ele mothe iwa re bona ka maseka, o swanetshe go motthakola matanyetsa le ditgologomoto a morwehe maseka. le ditkobo o swanetshe go moapeša ka mokgwa o we masogana a mangwe ba a pesago basadi ba bona ka ona.

S.3. Go kgopela go beka.

Banyadi ba ya ba nyala, ka ntle kelesogana. ka morago ga mo ba fetitse go nyala; ke moka motho ka otee, yo we wa goya go nyala o isa, mokgonyana ka pudi go gatelepa la bo makgolo wa gagwe. ka morago ga mowe bjale mokgonyana o tibile lepa la makgolo wa gagwe

147

K34/82

16

Motthang a boela bjale oya a lenoi
le mangathe wa gagwe wa lesogane.

Motthang lesogana le nyama mosadi
batawadi ba tla fo mona ka motgwana
wa gagwe, bjale bona ba ntsha seto
ba mofa bare sepela ga mangolo wa
yaga o kgopela sego sa meta.

A ba romo lesogana goba sebaka, goya mong
mong wa mosadi. Ye ba ka roma mothor yo
mongwe, batawadi ba mothepa ba tla butiša
gore yena mosogana ka nozi o kae? Sepelang
le motše go tle yena ka nozi, re tla mofe-
tola.

Ke gore ditlogolo tša batawadi ba mosetsana
ba gopola gore ba nyama go tša ngwana
wa bona gore ba yo meya ka ntle le mo-
nna, ka morago ba tla gopola gore ngwana wa
bona ke kwababa, ka gobane ge a luku-
lugile, ^{matsogonga} batawadi, a ile bogadi a sale molong,
molaō wa gagwe ke wa bosadi a sale
kgarebe. Ke lebaka le we batawadi ba
mothepa ba sa nyatlego gore sego se
kgopele ke mong mosadi.

Ye batawadi ba mosogana ba ka romo

147

K34/82

17

la sebama go kgopêla se-gô sa meetse
mong mosadi a le gona, batwadi ba tla go-
pola gore ke a bôna mokgonyana wa sena
ke mokolokoto, ke gore ana banna, o lumile
ke mutla.

Selo sa go kgopêla segô sa metsi, ge ele
gore mosogana o nyetšê o feditšê, o kgopêla
ka lesome goba panto. Pudi ke lona lesome
panto ke nku. Ge a sešû a fetsâ go nyala
o swanetšê go kgopela segô sa metsi ka kgomo.
Ke tšôna dilô tšai go kgopela segô sa me-
tsi.

Kgomo ya go kgopêla se-gô sa meetse, a
ba e ba e gapa, ba foya ba e bolêla ka
molomo, bôna ba ga makgolo wa gagwe,
ba tlo fo ya ba e gapa tšatši le lengwe,
goba ba ra mokgonyana wa bôna gore
a e tlisê. Dilô tšê we mokgonyana a sa
swanêlago go di bolêla ka molomo ke
pudi le nku, tšôna o swanetšê go go
ditlema a ya natšô.

Moiêtlô o botse ge o sea mongweng,
batwadi ba nyaka go amegêla ba ja le
yêna a kgone a yo iša moiêtlô go o mo.

147

K34/82

18

ngwe morētlo.

Monna ge are, ke kgona a moganetsē, re moganetsā ge are ke a tswala. E šita ke yēna mosadi ge are wa tswala a se na monna re a moganetsā, merētlo e a thušuna. Ke gore ge batwadi ba mogafetsē mosadi, ke gona ba yo tswala kšaba la bo monna wa gagwe.

S 4 Makgolo ka lebaka o nyaka gore mokgonyana a ntšhe dilō ka moka.

Ge mokgonyana a thōma go bolēla mabapi le gobeka, makgolo wa bona o fumana lebaka la gonyana go butšiša dilō tōe we dile tšā šala, ge mokgonyana a nyala. Ke dikgomo tōe we a gore ge anyala tšā šala, o swanetsē gore ba monyake tōona.

Ba motsā gore sepela onyaka dilō tšela tšā go šala ge, o nyala re kgone re gofetola. Ke moka a boēla a ya a dinyaka, ke moka a dikgobaka ntšha ka moka a fitlha a šupa ba ga makgolo wa gagwe. Ke moka ba mofe mosadi wa gagwe a beke.

147

K34/82

19

Ba monyana dilô tšewe gore a ntšhe, ka baka la gore ge baka mofa a tloga naê, ke moka ba gu matgolo wa gagwe ge a bolêla, motgonyana a ka seke a bakwa. A sana taba ka gobane sešo sela sa goba se mmaba se fodile. Dilô tšewe tšô go šala ke moka o tšilo dintšha ka tšê more-di wa gagwe ge a nyala. Ye a ka seke a bu le motedi gona ke moka motgonyana a ka se sa ntšha selo. Go bjale ka ge a ka ba moopa.

5.5. Pikišo ya go phakiša.

Peko ya mohuta o, batwadi ba mothepa ba tloga ba ba ba bōna motgowa wa mothepa. Ba bōna a forana le mosogana yo mongwe, mowe batwadi ba tla rena sebakā ga bolelogana, gore a tle a tšê mosadi wa gagwe, rena a re kwa-ne naê.

Dikgopolo tšê bo lesogana batta gopola gore, go beka a ba bitšebšê, ba bōnang go dimo ga nywana wa bōna. Ka gobane mogolo yolo yo mongwe se motho a robe, ka gobane a swadiwi bjale ka ma-

K34/82

20

 147

bêlê.

Kgopolo ya bōna e kgolo, ba tla gopola gore, nywana wa bōna a sebe ana le mpā. Empa ba tla fo thusa ke batho ba ba dulago nabō, kgauksi ga moyō le sebaka. Bōna ba tla ba tihalosetā le-baka, gore batswadi ga ba bolabole ka phōšō, ba bōna nywana wa bōna a nyaka go ba fapantšha le lena, o nyaka go kwanana le mosogana ya mongwe.

Batswadi ba mothepa ga ba nyake bo jêla pele. Ke motgwaga o we lekwaga base, tlang le se role nthō ya thōgō. Ye e le mosadi wa lena yēna o fêla, gana seto, se tšhaba go sara motho. Ke lebaka le we batswadi ba mothepa ba kitimisa go gore moredi wa bōna a phakise a bikiwa, batswadi ba khutše ditšete ditšete.

Mangau o ile a nyala, Mmamaila, empa o be a sešu a fetša gonyala, bjale batswadi ba Mmamaila ba bōna a nyaka go dira bogwera le Mavanian, mosogana yo a go ba a dula kgauksi le

mosetsana. Batswadi ba phakisa ba bona kaba e, ke moka ba roma sebaka gore sepele o tsibisa bakgonyana gore ba tle ba tsee mosadi wa bona ka pele, a sesu a dira phoso.

Sebaka sa phakisa sa sepele, sa ya sa tsibisa bakgonyana, ke moka, mokgonyana a fitlha a kgopela sego sa metsi, ka pudu, ~~ke~~ mangolo wa gagwe, a dumela, are go mokgonyana o tseba gore e su wa fetsa gonyala ngwana ya waka, ka goiale mowe wena o phakise o nyakete masabela o a tise, mosadi šowe zloga nae. Ke moka a beka.

26. Modiro wa mokgonyana go mangolo.

Batswadi ba mosetsana, ba a fa mokgonyana modiro, pele ga gore ba fe mokgonyana mosadi wa gagwe, ke moka mokgonyana a dira mediro e we. Ke mola o le moka wa mangolo gore a fe mokgonyana modiro, ge mokgonyana a kgopela sego sa metsi, modiro o we ba mofa pele gagore ba mofe mosadi wa gagwe, le ge a bitile ba fo mofa modiro.

147

K34/82

22

Bjale ka modirō wa go aga ngwako, Kudu modirō wa ngwako ke ge magana a saka a fetsā gonyala. Ba mofa mosomo wa ngwako ka gobane o kgopela gobeka mosadi bjale ana selo.

Mosadi wa gagwe o gotsē, bjale a sa kwana le batswadi ka dipolō, monna wa gagwe a kgopela sejō sa metsi, ba mofa modirō wa ngwako, ke moka a aga, ge a feditsē tshite o a urulēla, motlhany a fetsā gorulēla. O loga setthoro, a sefēya godimur ga ngwako.

Mokgonyana ge a fegile setthoro, ke moka a sa fologa o fodula, a ke ke a fologa go a sešū a kwa lentšū la makgolo wa gagwe. Makgolo wa gagwe a ka seke a mofetola ka lentšū le lengwe, lentšū le we a swanetsēgo go mofetola ka lona ke go magafela mosadi wa gagwe. Ke gona mokgonyana a tla go kgona a fologa, ke moka a tseu mosadi wa gagwe.

Go aga ngwako go aga mokgonyana agēla makgolo wa gagwe, ke gore ngwako tefoya oñe ke kgomo, bjale ngwako ba o bula

le naneô la dikgomo.

Go aga lesaka la dikgomo, mowe ba fo mo-
fê modirô wa go aga lesaka, ga o ba-diwi
ka gobane a ka fo rëma diphathe tše dikgolo
tšã dikôkwanane, bjale ka morago, mangolo wa
gugwe a dira bjelwa bja gore batho ba
mothuse, ke gore maakla a batho bala a
gaetšela mokgonyana, ke a mangolo wa ga-
gwe.

Modirô wa lesala, ona le ôna modirô a
o tšene monyalong, ka gobane, mangolo wa
mokgonyana a ka dira mapoto, ke moka
mokgonyana a dira a enwa mapoto. O lifi-
le ke mapoto. Go bjale ka go kokotela se-
šego. ke medirô e mengwe e we mangolo
wa mokgonyana a ka mofang gore a
e dire, bjale ka gorumilwa, le ôna a
o ba-diwi. Mangolo wa mokgonyana o a
mokgonyana wa gugwe, gore, ke ngwana
wa gugwe.

Mangolo wa gugwe o swanetšê go dira
bjelwa bja go tšhapišã mokgonyana di-
atla. Bjale ke gore leje mosadi wa gu-
gwe a ka tšhala, ga gona sebo se we

147

K34/82

24

a ka sehwetšunago.

Diatla a difapane dietsê ge diêya gojeng. Ke gore diatla dia-rekanana, ka gobane mokgonyana o šumile, bjale makgolo wa gagwe le yêna o šumile ge a dira bjatwa, ke ditšwa mmele ka moka diabuba.

Ke ge mokgonyana a ile a beka mosadi wa gagwe, yaba makgolo wa gagwe, a nyaka gore, a modichele modiro, ge ele mokgonyana wa goloka a ke a gana o fodira. O tšoga a le motšeng wa gagwe ke moka a tla a šoma, makgolo wa gagwe o mo fagêla tša goja.

Motšhang ditaba diêma ka mokgwa o monqwê, mokgonyana a ka seke a kgona go tšea, ka baka la gore, obe a sa age fêla, makgolo wa gagwe o be a moapeêla tša goja. Ge a kare, makgolo wa gagwe a lefe, ke yêna mokgonyana o swanetšê go tšea dijô tša makgolo wa gagwe. Diatla dia-rekana.

Mose o bonago ba mottemella gore a gēngwako pele ga gore a beke mosadi, o tla hwetsšana gore mosogana a fetšwa mosadi wa

147

K34/82

25

gugwe, gona mowe ba swanets'e go motšā go-
re a agē ngwako. Ye ele gore o feditš'e go
nyala, ba ka fo motšā gore a agē ngwako, bja-
le a ba botšā gore ke a lekwa ba ga makgolo
bjale, ke tla aga, fela mpheng mosadi waka
ke tlatla ke aga yēna a nkarēela. Ba mofa
mosadi wa gugwe.

Ye ba mofile a beka o swanets'e go boya
gotla go aga ngwako wa makgolo wa gugwe.
A ka seke a dula are, ke bekile a ke sana
fabu, a o wa ga gwa loka, ka gobane motho
o phela ka malwetši. A ka tloga a bōna tše
dimōnago a šita go boēla ga makgolo wa ga-
gwe. Yo boēla gona a ka boēla bjale ke gore
ga sena selo, ga makgolo wa gugwe a ka se-
ke a kgona go kolota, gore a la fiš'e mosadi
wa gugwe.

Bosetlha, o seke wa bōna makgolo wa
gugo bosetlha wa re, a se makgolo wa ga-
go, ke makgolo wa gugo. Ye a go rama wa
seke wa gona, ka gobane ke modimo wa
gugo.

Yo swalla dikgong, ke mokgonyana wa go tlo-
ka selo, bjale a nyala a seke a fetsū bjale

147

K34/82

26

a kgopêla segô sa meetse, a fetsä ganyala, ba motšä gore sepela o gapa dikgomo tsä go šala bjale tsä thoka, a fetola bu ga makgolo wa gagwe gore nthuweng, ba dumelana le yêna ba moruwa.

Ba tka modumella gore a dule ga makgolo wa gagwe, ke gore a lathe mosadi wa gagwe. O swanetsê go šama mešomô ya kowa ga makgolo wa gagwe, ele gore o dula le mosadi wa gagwe. Ke medirô e we a e šomago ke gona a fokotšä tsê we dalego tsä šala. Ba mošumišä ka mokgowa o ba ka kgonago. Ka morago ga lebaka ge ba bôna medirô ya gagwe ba ka molokolla a tloga le mosadi wa gagwe.

57. Thušô ya monkana.

Mosogana ge a e ya bogweng o ya le makgatlê a gagwe wa mosogana. Bjale ge mokgonyana a kgopêla segô sa metši o kgopêla ana le makgatlê wa gagwe. Ge ba ka mofetola ka gore re a gokwa, o swanetsê go aga ngwako, re kgone re gofa mosadi wa gago, mokgonyana wa dumêla ke moka a laêla a ya que gagabo.

Mokgonyana a age, ngwako a dutšä motšeng

147

K34/82

27

wa makgolo wa gagwe, sewe ba mofung ke dijô fêla. Ge monkana yola wa gagwe wa makgatle a kwana le monkana wa gagwe, o swanetsê go mothusa, le yêna ka moswana o tla ba le modirô wa mohu-ka o, ke moka a mothusa.

Go go kgathulege, le ge polêlô e bolêla gore monna ga a ke a eba makgatle. Ka go bane, ge mosogana a ka kgatlella yo mongwê mosogana, motshang a bekago, ke monna, ga na molaô wa gore, a be a sa kgatlella le-sogana. A ka mpa a kgatlella monna wa gabô, em mpa motshang monna yola a goka a mo-kgatlella le yêna a na le mošomô, o swanetsê go motša gore le yêna, a tie a mothuse. Diatla di-a-tekana, ba bolêla ka mokgwa o we.

Go rapa, ge mokgonyana a yo rapa masogana a mangwe, ka batla la boima la mošomô, yêna makgolo wa gagwe, goba mosadi wa mokgonyana, o bane gore mošomô ke o mogolo, bjale o bolêlê le makgolo wa gagwe, goba yêna makgolowa

147

K34/82

28

a gagwe o bone, gore mošomô ke o mogolo, bjale a tšušša mokgonyana wa gagwe ka bjalewa.

Ge makgolo wa mokgonyana, a bona gore mošomô ke o mogolo, empa a seke a tšata gore, a tšušše mokgonyana. Mokgonyana ka noši, a ka bolabole le mosadi wa gagwe, gore makgolo o mphile modirô o mogolo, ka goriale mose, ke kgopêla matšagô gore, o tšušše.

Ge mosadi wa gagwe, a ile a kwana le kgopêlo ya monna, ke gôna monna a ka kgonago go rapa, banna gore ba yo mokakola mo we modirong, wa boima, le ge makgolo wa gagwe, a ile a dira bjalewa, ke gôna mokgonyana a ka kgonago go nyakêla ba-tšušši.

Dijô ke ditšhila tša mênô, a ka seke a fo nyaka go ja a letsee, o tla rapa ba-tšušši. Ba-tšušši ga ba kifisi ka selo, bôna ba le boga fêla ge ba ile ba hora. Mo we re hwetšana se-ema sa gore, ngaka e sa gapego kgono, e gape mpa.

147

K34/82

29

Go tshusana ke go gobatse, o seke wase
o tshusa ngwaneno, wa gopala gore o la-
tsha maatla, a gago, a owa, le yena ka
mowana o tla go tshusa.

Makgatle tšā go ja bogwē a še bja
gago. Ke gore bara gore o seke wa bōna
mong mosadi a dija ka mokgwa o nkego
wa nyemya, le wena wa moetsiša, a owa
wena ja, a hore. Ka gobane dijō tšā
bogweng ke malokō, go šibiwa ka dinama
tšā dingogo, mapotō ke molaō, a tshoke,
malokō, a bjale ka ditlō, ditlō-marapo
ditshetšene; ge ele le-tshabula, marōtšē,
mahēa, ka lebaka lewe go šibiwa ka di-
ntlhwa le dintlhwa mahura.

Go seta, ge mokgonyana, makgolo wa
gagwe, a ka mofa mošomo, a bōna gore
mošomō ke o mogolo, a ka seke a o nyemya
A ka seta, monna go monnye, gore a mo-
khušē, mo we mošomong, ka motugo ga mo-
dirō, mokgonyana o swanetšē go lefa mo-
setiwa, ka mokgwa o we ba ilego ba
kewana ka ōna. Motthomong mokgonyana o wa
dula, mo setiwa a šoma a letsee.

147

K34/82

30

58. Golaolwa ga mokgonyana ge a nyaka gobeka. Melaô ya malapa ya e swane, batwadi ba bangwê, ba busekana, ga ba diumele gore ye mokgonyana a nyaka gobeka, ke moka a dule le mosetšana, bjale ba bangwe, ba re, go mofa mosomô, ke moka a napa a tona a dule le mosadi wa gagwe.

Go robala, gorobala gona a ka fo tona a robala ga mangolo wa gagwe, ka mokgwa o mokgonyana a ratago ka ôna, empa mothepa bu ka seke ba modumêla gore a robale le monna wa gagwe, bu foba bu bedi, yomonywe wa matigatle wa mosetšana bu swane tse gorobala nê. Mokgonyana a ka seke a etasla ka mokgwa o a ratago, o swanetse goba ka fase ga melaô wa yu mangolo wa gagwe.

Modirô wa gagwe o swanetse go tona ka mokgwa o ba ga mangolo wa gagwe bu ratago ka ôna. Yêna se we a se lebeleletse go ke gore, mangolo wa gagwe, a molokielê mosadi wa gagwe, a beke ka botshatya, bjo we bo ratago ke batwadi ba mothepa.

147

K34/82

31

Mokgonyana ge a e ya bogweng, go kgopela sepe sa metsi, o ya ka mabunyana, ke moka a fitlha a dula ka nthu ya mafôrô, a na le mngatle wa gagwe wa mosogana. Ya ba bolabole ba dula buse, tse, ge ba bôna gore ga gona motho yo a ba bônago gore gona le batho ka k'wa, yo mongwê wa bôna o wa gotlhola gore ba phakise ba dikwe gore gona le mokgonyana kowa maforong. Ge ba vana ba kwa gore motho wa gotlhola, ba goma ba bôna le bana le feta. Ba boeletsa gape go gotlhola, ka gobane ba tihoka go gotlhola, ba tshaya ba ile malung ke moka ba na vana ba kwa ke motho, ka goriale ba dirêla gore ba phakise ba dikwe.

Mokgonyana ga e bôego kudu, o ya na maetiso, go dirêla gore ge ba gotlhola ba tle ba ukwiwe. Methopa e ba tse e ba ise ka nquakong o we ba swanetse go ba tontsha go ona. Gore ba tse sehu ba, ba šetše ba tseba gore ke bakgonyana. Ke moka mong, mokgonyana o nyakêla bana. Kgatle ba gagwe, ge a bôna gore bo mngatle ba dula se thakgo, yêna ka nôzi o

147

K34/82

32

feêla ngwako, ke moka a la legogô, a tloya a ya go bitsa ba kgonyana, gore a tle a ba bee ku nywukung a kgone a e tšwa letsolo la gonyakêla bo mkgatlê.

Mokgwa wa gobitsa bakgonyana maforong, mōthe-pa, ore go feêla ngwako, a la legogô, ke moka a tšwa ka lapeng, a leba mowe bakgonyana ba lego yōna, ke moka a fitlha a kwata mufase, ka dikhuru tše pedi, a tšea se se bakgonyana ba se swerego, ga mōgô le mapara, ke moka a thukgoga a tloya natsō, ka ntle le polelê le go ba dumedišê.

Ka mokgwa o we bōna bakgonyana ba swanetšê go thangoga, ba šale mōthe-pa nthugo, ba tšibile gore ke yōna mītšetšê. Mimitšê o fitlha a tšena le dilô tšw bōna ka mowe nywukung o we ba swanetšê go dula go šna le bōna ke moka ba fitlha ka tšena go šna, ke moka mimitšê o a tšwa wa tloya ka ntle le gore a ba dumedišê.

Motho a dumedišê a sale tšeleng ka gobane, e kaba ke go motake, o tšena ka gae, a dula fase wa kgone o modu-

147

K34/82

33

medisā. Komana dula o bupilwe motlha a
dise ga gotsibji. Ke seema, ke gore batswadi
ba dula ba laile bana ba bona gore motlha ga
dumedišwe a sale tseleng, wa modumedišā
wa moraka. Go bjale ka bona ba kgonyana ge
e le la ntlha ba e ya bogweng ba swanetš'e
go laiswa.

Ba bulaya gore mongonyana ga tsene bošego,
ka gobane wa tsena bošego, wa hwetšana go-
re ba šetš'e, ba ile malaong, wa gōtlhōla
wa seke wa kwa ke motlha, o swanetš'e
go goma. Ja ona molaō wa go tsena ka
notšeng, ka gobane wa tsena, ga o tšebe
ngwako o we o swanetš'ego go ya ga ona.
Diale wa tloga wa dise phōšō ka gobane
o tla bulēla kemaqolo wa gago. Ke gore ge
ba dutš'i maforong ga ba bolabole, ka gobane
ba bolabala, ba tšare, ba kgonyana ke baloi
ba swanegile.

¶ Dumedišō ya busešana go ba kgonyana
ge ba kgonyana ba dutš'i ka ngwakong, mong
matš'iwa a bitšitš'e bo-makgatš'e ba ga
gwe ba kgobanane, ke mona ba tsena ka
moka ga bona ka ngwakong, ke mona ba

147

K34/82

34

fitlha ba dula fase, bare, lesome la mats'et'ee
 ba inamišits'e ditlhōgō tša bōna fase, ke
 moka bakgonyana bare, morena, ba eke ba
 inumologa. Ba nyaka gore, ba ntšhe selo
 bak'kgone ba inumologa, selo se we ke kgogo
 goba kgogo tš'e pedi ge mokgonyana a hora. Ge
 eke museleng ke museleng a mabedi goba ka
 etee. Ba kgone ba inumologa, ba bole-
 dišana nabō.

Bakgonyana ba roma, mothepe yo mongwe
 gore a yo bitš'a sebaka sa mo metseng, ke
 moka a ya a mitš'a. Sebaka setla fitlha
 sa dula molomong wa ngwana, a baloš'a.
 Ba butšišana maphelo, bjale ka morago ba
 motš'a gore sepela ore dumedišetš'a. Ke
 moka sebaka sa ya sa dumediš'a, ba fetola
 ka gore diakwala. Sebaka sa boela, sare, bare,
 ba dikwile, ke moka go fedile ba robala
 ditaba ke tš'a ka moswana.

Ka moswana ge boele, ke moka mothepe o
 nonywe o rutšetš'a metri, o zihapish'a bakgo-
 nyana, ba bangwe bōna ba setla mašiša.
 Ge letšatš'i le tšhabile ka moka ba motše ba
 tlogile, ke moka bakgonyana ba bitš'a mo-

147

K34/82

35

Ehepa yo mongwê, ba moroma gore a yo ba bi tšetšû sebana sela. Ye sebana se fitihile ke gona, ba motsû gore sepela o botšê bage mangolo gore re tšile motšê ka go kgopêla segô sa metsi, ka sehete.

Sebana a se lape go sepela, ke moka o wa Hoga, o botšê batswadi ba mothepe gore bakgonyana base ba tšilo kgopêla segô sa metsi. Ke gona batswadi ba mothepe ba hwetšane sebana sa go bolêla gore dia kwa la sepela o botšê bakgonyana, re banyana sa gore. Ye a ile a ntšha bjale ba ka motsû gore mosadi wa gago šo, bjale mangolo wa gago ošata gore o modirêle modirô wa gore o tlogê, le mosadi wa gago. Ke moka mokgonyana a dira modirô o we, ba kgona ba moga fêla mosadi.

Dikgarebe tšê kgale e be disa nwe bjalewa le masogana ka gobane e sale ba banyana. Mosogana o nwa bjalewa ge a šetšê a bikile mosadi wa gagwe, gobjale ka mothepe le yêna o nwa bjalewa a le bogadi. Ke êpana ke legolo ke gedimu ga mošetšana ka gobane ge a kanwa bjalewa go fitlha mowe a ka sinyago bo-

147

K34/82

36

Kgarebe bja gagwe.

Ke gore masogana ga mōgō le banna ba ka seke ba tšhuba go mo apiša. Papadi ya ngwana e tla le golla. Ke gore ka morago ga mowe o a ima, bjale go sinyegile, a ka seke a bikiwa bjale ka methepa e we e bikiwago e lukile.

Mollō ka ngwattong wa bakgonyana, kgale malampi le matyantielo a be a se gōna, bjale ge ba tšena ka ngwattong, e be ba tšhuba ditlhatlha ke moka ba ala magogo. Ge yo monywe ala, yo monywe wa monketša, matlhomong, o se amiša dipōne ka le boto boto. Ke moka ge a e tšwa o tšwa natšō.

Ge ba e tšwa, ba tšhuba tšōna dipōne, ka pedi ba se amiša ka le boto, bjale bjale tšela ge difella ke moka ba tšhuba ba tšē dingwe, ba tima ka gokwa ge ba kgomela. Ka moswana ke modirō wa go tšoga ba feela dipilo. Ge ba bōna gore dipōne di atlhokwa, ba gotsa mollō ka dingone.

Matšatši a bokhono, ba tšhuba malampi, bjale ge mokgonyana a e ya

147

K34/82

37

bogweng, o swamešhe goya le le lampi la gagwe. Ye mongonyana a kaya bogweng ka ntle le le lampi, methepa e ka seke ya dumela gare ba ba fe le lampi la bona ba tla ba lesa ba robala tsufing. Yo bjale ka ge a kaya a sena Kobo ya bošego ba ka seke ba mofa Kobo, o swamešhe go robala a sa apara.

Bošego bjawe ba Kgonyana ba Tsena go ka bjona, ga ba ba fe tša goja bare, ba lala ba Kokona le boto. Le metšiga ba fiwi, ba ila le go tšane. Ye mongonyana a sešu a nyala ga ba molaete Kgogo. O nyala pele ke moka ba mogadikela ditšhaka ya ba gona ba ka molačelago Kgogo.

Monna wa motse, le yēna ge a lošitšhe methepa, motlhang a ya go bogweng le yēna a fiwi tša goja, o lala a eja le boto. Ba goja a ka nna a tšwa a llē gae, gagagwe. Ye efe dijō ba tla tšoga ba dihwetsana ka modwana. Mowe re hwetsana seema se sešego, letšema la mongwe a

147

K34/82

38

le a peetwe. Ka moswana ba tloga ba hwetsana tša goja, ka baka la gore ba robetshe mowe.

Ye mokgonyana a hare, a ile bogweng, ka moswana aie, go tloga a tloga, ba šata ba faga maušwa, a ba a oma, ge a boya mowe a goba a ile ke moka a fitlha a seje buušwa. Ke molato, ka gobane go bontšha gata gore, mosogana a rate, mothepa. Ba molifisa pudi goba nku. Ke molaō, mokgonyana ge a ile bogweng a swanela go ja dijo motšeng o mongwe, o ja pele a kgona a tšama a bona batho ba we a nyakago goba bona.

Mogwa wa tšhwene o ja se we tšhwene e se jago. O sethe wa bona dijo tša matgolo wa gago e le ditšhila wa šišingwa go dija. O swanetše go dija ke ditšhila tša mosadi wagago, ye mokgonyana a ile bogweng a swanela go dikella ke letšatši nageneng. Ka dikella a le nageneng a fitlha bošego, ona le molato. Polelo e re bošego bjo we o be a se noši o be a goka ke ba bangwe, yo wa re-

147

K 34/82

39

na ngwana a se mosadi, basadi ke bawe
ba lefoka. Go bontshagala gore le ge a miki-
le o tla foya a motlogela, ke moka ngwana
wa rena a sala a le noši.

Mokgonyana ge a ile bogweng, o robala le
methopa ka ngwamong ka o tee. Dikgare-
be dina le tša lona le gogō, le gona bōna
ba zhiba molomo, ke moka Mokgonyana le
mangatlle wa gagwe ba robala moseō. Mo-
lomo go zhiba mong motšeiwa, mokgonyana
o robala ka lebotong, bo mangatlle ba ro-
bala ka gare.

Ge dikgarebe di ile tša ya bogadi go bō-
na, monna wa tšona, mosogana o zhiba
molomo, ke moka mong motšeiwa a robala
ka moseō ka lebotong. Bo mangatlle ba ba
ka gare.

Tšhikgidi e phela ka madi a moeng,
ditšhikgidi di dula godimo tše dingwe di
dula mengeng e megolo ya maboto, kudu
diphela lebotong, bjale ge difologa di-
fologa ka lebotō, go fitšhela difetšha
lebotong. Diswanetsē go tena ka ba
we ba robetsēgo kgaušsi ke lebotō, bose

147

K34/82

40

bo tla kwa ke bona pele.

Seema sena sa tšhikgidi ga se boetele mabapi le go lumiwa ga tšhikgidi fêla, a wa se mabapi le gore moeng tla ka gošu re jê ka weng. Yo na le tšhikgidi bjale ga ba dibone ga botse, gwa tšwella moeng, ke moka ba roba ke moeng, ba mofa dijô. Ke ge dijô e be disana le modirô owe ba swametsêyo godira, ke moka ba lesetô a modirô ya ba manwa fêla.

Monna o letšê a nwele bjalewa, bjale ona ke dipapalase, o kgopêla gore ba mofe kgogo a bolaêl, bjale ba moganêla, moeng a tšhikgidi a fitihile, ke moka ba motšhoga ba bolaya kgogo, ke moeng motse o tla dipapalase. Ke moka o bolêla gore, gela gwa sethegwa ba moeng e be ele moka. Ye motšhonyana a ile a fitihile re tla khutšha goja, morogô ba tla bolaêla motšhonyana dikgogo re seba ke tšhikgidi.

Kgopoto e kgolo ya ba gologolo ge mosadi a robala ka theko mosogana le yêna a robala ka theko, ke gore, ge mosogana a kwana le mosadi wa gagwe, a ka kgona

147

K34/82

41

go tloga a ya ka kowa go robetšego mosadi wa gagwe, ke moka ba bola bola ditaba a kgona a boela ka mualom a gagwe. Je mosogana a ka imisa mosadi wa gagwe e sale kguebe ga gona molato. Ke tšhwene e tshintšē le-gaba la yōna.

Tšhwene go bolétwa ka motho, ka gobane ge e le tšhwene e we e dulago ma-weng ga ena le gaba. Ke gaba le we e yago ya le tshinyar, ke magaba a we a gašago ke batho ke yōna ga ena molato, empa ge ba ka e bōna ba e rakisa ba e hwetsāna ba e bola-ya, ya lefa ka setopo sa yōna.

§ 9. Mokgonyama ge a sa isa koboya bošego. Ke setšē ke ngwadile ka mo godimu, gore ge o sa isa kobo ya bošego wena o tla fo robala o sa a para, mogau ya o gōna. Empa ge o ile wa isa kobo ya bošego kudu tšē pedi, ba ka go-fa engwe wa a para. Je dikobo tšewe, engwe a ile a fa mangolo wa wa gagwe, mosadi wa gagwe ana le ka e tee, a ka sethe a hwetsāna kabo.

147

K34/82

42

Mokgonyana ge a ka isa dikobo tša bošeyo tše tharo, bjule tše pedi a fama-kgolo wa gagwe, ka e tee ya ba ya mosadi wa gagwe, o swanetše gore ge a eya bogweny, a ya a swere kobo, kabaka la gore mosadi wa gagwe ona le kobo ka etee, makgolo wa gagwe, a ka seke a mofa e nywe a para. Diaila dintu tša makgolo wa gagwe dika moloma.

Ge a ile a rekela mosadi wa gagwe tšepedi, mosadi wa gagwe, a ka seke a diapara pedi ga tšona, e nywe kobo o tla e lekeletša mothupeny. Ke yona kobo ewe a tla gofa monna wa gagwe gore a e a pare. Ge a boela gae e a šala. Ge ele gore mokgonyana o tšwa a swela ya gagwe kobo, gona mothunany a boela gae wa swala a boela nayô.

Mokgonyana ge a eya bogweny, o foya leke-sagana ka letsee fêla, yo we elego matgatile wa gagwe, bomakgatile a ba tlate, ba we ba bang ba bantši ke dikgarebe, k bôna ba disela gore ba e kelane mošomong wa go šila le go setla le go kga metsi.

147

K34/82

43

Kobo e we ba fago motgonyana, e swanetš^ve gore e be e ntwana, eseng e we moauli wa gagwe a hitego a e apara. Ge ele ya matgolo wa gago yōna e a ila, go bjale ka legogo, le go alago matgolo wa gagwe ga ba malle. Ke gogō la go alla motgonyana le fofula le legona le leswa, ga ke ale ke motho, le dulotš^ve motgonyana fela. ga gonamitho ya we a katš^ve le alago kantle le go alla motgonyana.

Ngwako wa motgonyana, ke ngwako wa kgarebe, mola a fitlhago la ntsha ba motšentšha go ōna, ke motša go fedile, ke ngwako a swanetš^vego go dula go ōna. Tšatš^vi le lengwe le le lengwe ge a ile bogweng ba swanetš^ve go mme a ga ōna

Ngwako wa mothepa, ke ngwako o ka metlha o swanetš^vego go lebana le ngwako wa mmagwe. fobangweko wa mmagwe o ka gare ga me ngwako ya metše, le ōna o swanetš^ve goba ka gare ga metše. Mmagwe o tla kgona go kwa sewe se katšwe-

147

K34/82

44

nyago mopedi wa gagwe.
 go tseba, empa le ge mokgonyana a tse-
 ba ngwako o we a swanetšego go rō-
 bula go ōna, a swanēla gore ge a boē-
 la bogwe, a fo fittha a leba mowe ngwa-
 kong, a owa o swanetšē go dula Kantle
 ga kgoro, a dirē bjale ka pele, gore me-
 thepa e ē e motšee.

he ge mokgonyana a ile a beka mosadi wa
 gagwe bjale a nyaka go bōna ba ga makgo-
 lo wa gagwe. Mowe a go saile, ka moswa-
 nyana o aya, fēla gōna a sa dula ka-
 ntle ga maforō, o fore twe a fittha a
 bona ka lapeng la makgolo wa gagwe, a
 dula mowe lapeng a ba dumedišū. Ma-
 kgolo wa gagwe o tla moalla legogō ka
 ngwako, ke moka a motšū gore a bene.
 Ga aēle ke mong makgolo wa gagwe, yo
 mongwe mosadi wa motše.

ge mokgonyana a le ka ngwako ke gō-
 na ba ka kgonago, ba dula molomong wa
 ngwako ba butšišana madireng. Ka mose-
 go ga mo a ba bone, ke moka wa ba
 laēla, o tšea le para la gagwe ka noši

147

K34/82

45

wa tloga.

Diêta, diêta ga dina molato, mokgonyana
o fo bona a rwele, mowe dinago le molato
ke ka se dutung sa kôma e ba re go ke kokoi
gona, o swanetšê gore motho a role a sale
ka ntle ga modupa digôô. Ye ele bogweng se
we se ilago, ke katiba, yona ge a bona ka
lapeng, goba ge a feta kgorong ya ba gona
le banna o swanetšê go rola. A tlhoka
gorola ba mofidiša, a ba a lefa ka pudi
goba nku.

Katiba go wala mong pôtwana, pôtwana
ke gore mogolo, yo we a goletšêgo le kgôsi.
Ke kôma leina e le go kokoi, le lengwe ke
pôtwana, le lengwe ke masala wa dinong.
Ye ele mabapi le mokgonyana le makgolo wa
gagwe wa monna, ke makgolo wa gagwe
yo we a swanetšêgo go wala katiba
ka gobane ke yo mogolo, mokgonyana o
swanetšê go rola, ka goriale mowe wa
tlhompha.

Mokgonyana, o duo fitlha a bea katiba
ka ngwakong, ka gobane ge a kate a
e ka ntle, a e bea, a tege a tšhire

147

K34/82

46

tše a rwala, go a boya a ~~rola~~ rola,
pelo ke lešoboro o tla le bala a tšena nayō
ba molifiša. O e rwala a le kantle ga mo-
tse wa mangolo wa gagwe, fêla ge a ka ga-
tšana le mangolo wa gagwe, ge ba dume-
disana o swanetsê go rola, ere ge a fapane
naê a kgone a rwala.

S 10. Morogō wa go bolaêla Mokgonyana.
Bjale ka ge go šetsê go ngodilwe gore ge
mokgonyana a ya bagweng, bōsego bjowe a ji
tšā go ja, o lala a ja le bāto. Dijō ba tso-
ga ba mofa ka moswana. Dikgarebe ditsoya
e sale ka moswana, ke moka yo mongwewe
bōna o gotšā mollō, ke moka a rutšetsā
metši a go tšhapiša ba kgonyana. Ba ba-
ngwe bōna e a setla maupi a go fagêla ba-
kgonyana tšā go ja.

Motšhapiši ge a feditsê go tšhapiša ba-
kgonyana, ke moka le yēna o ya goba a
šōma le mothepa e mengwe. Ka morago
ga mo batšwadi ba mothepa ba tšugile,
moredi wa bōna o botšā mmagwe gore
nae baeng ba tla šeba kang? mmagwe
o tla motšā gore go lukile, ke ša botšā

147

K34/82

47

garepa, ke moka wa moka, o fetola ka
gore sepele le ba bolaele kgogo. Mmago mo-
thepe o tla supa moredi wa gugwe kgogo e
we e swanetsego go bolaiwa.

Mothepe ke moka o botša motlhupiši gore se-
pela o ruthekā metsi. Ku morago ya mo me-
tri a bela goba go fisa ka mustia, ke mo-
ka ba bolaya kgogo, ka ntle le go supa mo-
kgonyana, yēna o tla fo bona fela tse
goja ditla le nama ya kgogo.

Ge ditaba di ile tša ema ka mokgwa o
mongwe, ge motkgonyana a nyaka ditō
tša^o gugwe, mangolo wa gugwe a ka seke
a bala merogō e a goba a tshabēla
motkgonyana. O be a motshabēla, a mōng
a ka se go fitlha ka motšeng wa gogo ke
moka wa m mplaēla kgogo, wa seke
wa morera. Ke yēna mangolo ya uile a
ē tshēla motkgonyana, mōngonyana a mo-
tshabēla kgogo yaba pudi, a ka seke a
morera ge ditaba di eme ka mokgwa o mo-
ngwe.

Supa kgogo e we motkgonyana a ka
seke a ja a letse, le ge ba se mo supa

147

K34/82

48

ba bolactšë yêna ka baka la gore mola
 a seke a tla e be baka seke ba bolaya.
 Ba e bolaila ka baka la gore mokgonyana
 a tla. Selo se se ba mošupago ke eudi
 ka gobane ke selo se segolo. E we yêna
 ka noši o swanetšë go e bolaya, ke gore e
 bolaya ke matgatle wa gagwe.

Go tsola, bušiša go tsola moredi wa bōna,
 ge ele mošogō go tsola mmagwe, mogodu
 wa kgogo o we elego sekgwete le mokhukhu.
 thō le monatla le le fufêlo difiwa papago
 mothepa. Serope, mokaka, le fufêlo le
 monatla ke tša bakgonyana le molala. Bja-
 le, mokaka wa ka thoko e ngwe o fiwa
 dikgarebe, mmago mothepa o ja serope o
 ngathagana le bana ba bangwe, bathanka-
 na ba ngathagana tihōgō le seripanyana
 sa molala.

Ge ele pudi, ba jana mo tšhatšhatša-
 no, empa tihōgō go tša matgolo wa gagwe
 gamōgō le dikgwatla. Mala go ja matgo-
 lo wa gagwe wa moaudi; mokgonyana a be
 mofe selo. Dibêra le madi ba a bagana,
 dikgarebe tšō ja le masogana ka ngwako-

147

K34/82

49

ng.

S 11. Melaô ya dijô.

Methepa e fagêla ba kgonyana tša goja e sale gosasa, ge letsatsi le thôma go kwe-lla mmeteng, ba swanetsê goba ba isa tša goja. Ba ile ba bu tshapisâ letsatsi le se-šu le tlhabe ka metsi a seruthwane. Bja-
le ge ba isa metsi, ba isa le metsi, bjale letsatsi le godimanya, ke metsi a gotonye-
ka ôna ba tlapa diatla, ke moka ba ja tša goja, ba goma ba tshapa ka ôna, ba kgona ba eya go a falatsâ.

Mauswa a go fagêla ba kgonyana, ba kgonyana ba bu fagêla mantaposana, ke gore ke buswa bja go setaê ka ~~pela~~ maatla. Dikgero diatla-tswina, ba digaba ka mogotlho, ke moka ba bukhurumetsâ ka tshana, ge ele mogopo wa dijô ba o fakêla ka seruthwaneng, ke moka ba tšea tshana ba khurumetsâ. Gotla khurumulla bôna ba kgonyana ka nôsi, le go fôla a bo fole ka pela.

Be kgonyana ba a pea ka moswanyana le ka mabanyana. Ka mabanyana ba faga ge letsatsi le eya madikêlo, ge letsufi letwa-

147

K34/82

50

ra, ke moka ba ba fa tša goja ke moka
baja. Serotwana ba kgabisä ka diphele
ba dirokella tša le kella gobjale ka tša di-
tluhaneng.

Mefutä ya mašwa, mogabo, mokgatšö,
bjale dijö tše tša ka godimu ga diji
ke bakgonyana, bakgonyana ba ja bušwa
bja go tshobudina, bja lehea le lotšä.
Ke öna mantaposana, ka mabanyana le ka moswa-
nyana, ke molaö mokgonyana a ji ~~le~~ molatšä.
Molatšä wa mokgonyana o bjale ka wa mo-
na ba huduwa mapoto.

Mantaposana, ke gore ke bušwa bjo ba
fagêlago bakgonyana, bja go sitliwa ka
lehu. ke böna beng ba lapa ba bofa-
ga, hudu ge ba böna gore mošebö ke wa
nama. ke ge go fitlhile baeng, ba böna
gore se tla šeba ka nama, empa
ga ba fage mantaposana, ba bolo išä.
Ka tšeki le lengwe ba ka bofaga, empa
o tla huetsana gore mošebö ge e le
wa morogö ba o tšhetšä ditloogoba
dikêkô goba lethhoko. Ke gore morogö wa
mohuta o we bare ke setlopya.

147

K34/82

51

Dikōkō Ke dilō tšē ditšwago maruleng, Ke gore lebaka la mo basadi but topa marula bare go tihaba marula, Ke moka ba tšea dikgari tšā ōna ba dianega, tšā ōna. Ka morago ga mo mokgope o fedile, ge mosadi a e tšwa masēmong o tšwa a dirwele, bjale bjale gore a dingobakantshe gae, o ditshela ka ditibeng.

Ka morago ga pūnō ya mabêlê, Ke moka basadi ba hwetšane sebaka sa go dikōka. Ke gore ke lebaka la madula gae, Ke modirō wa bōna. Ba diapera ka dipitšā gore difuthumale, Ke gore ge ba dikōka go tla fo tšwa bo mamokokonope, dibose kudi, le ditlhakong ba ditshela, goba ge mosadi a bešehitšē monna wa gagwe lehea, o wa montšhetsū Ke moka a šeba lehea ka tšōna. Ge kgope e ka likiša go šeba lehea ka tšōna, Ka moswana o ka nyaka a utšwa, ka mokgwa o ditšefago ka ōna. Dikōko le letlhoko ba dio dilema. Dilō tšē we ka moka ga tšōna ba disetla ka lehudu, ba didira bumpyi bjo boses e.

147

K34/82

52

Dibjana, dibjana tsã go tsolêla mongonyana, mothepa ka noši o botsä mongonyana ke gore monna wa gagwe, gore ke nyaka telo. Ke moka moggana a monyakella, a motsä gape gore ke nyaka tthaana le serotwana le tsöna a monyakella. Ge ele morifi go nyakêla ya yêna moetsana ka noši. Dibjana tsêwe o tliho tsolêla monna wa gagwe go tsöna. Mongonyana a ba motsolele mogorong wa matgolo wa gagwe go aila. Ke ge matgolo wa gagwe a ka Hoga aya matgoweng, mongopo wa gagwe a ba solele yo mongwe go öna.

Lebaka, ke gore go aile, ka gobane wa solêla yo mongwe wa monna, ke gore o tiholla monna wa gago, gore a hwe.

E mpa go ribêga gona a ba swanêla go ribêga, ba swanetsê go nofêla ba fakêla le kgakgo. Ke kgakgo lewe le tla ja ke bana ka mabanyana ele molatsä, ka gobane molaô ore yo mogolo a swanêla yo ja molaatsä, molaatsä o ja ke ba banyane.

Ge papago ngwana, a ka ja buuswa a

147

K34/82

53

busia a bofa morwa wa gagwe, morwa wa gagwe, a swanêla go jêla ka mogopong wa papugwe, wa ribulla a swara ka diatla goba a fa kêla se tswaneng sa gagwe, a kgona a ija. Go loša gôna a lošê, taba kgolo ke gore a mogêla ka diatla tšê pedi. Mowe ke molaô ngwana yo mongwe le yo mongwe ge papugwe goba monna yo mongwe le yo mongwe a mofa selo o swanetšê go a mogêla ka diatla tšê pedi.

Ge a saka a dira bjale, ge eke monna wa šoro o mita ka yôna matlhô. Ba bangwe ba la tlhêla fase, ke moka a topa e ke fase. Ba bangwe, bare kowa ngwana a mogêla ke moka ba go misa ba fa yo mongwe, ke moka yêna a mogêla ka matsogô a mabedi ka goriale mowe o morutile molaô.

Melaô ya dilete a e êtelane, mono gageš, ge bôna makgolo ba ka tsolêla mokgonyana tšê go ja mogopong wa makgolo wa gagwe, molato a se wa mokgonyana, o wa ja ka bakala gore a o tšebe. Go loša go loša busadi, monna a lošê, molaô ke go fo a mogêla ka diatla tšê pedi.

147

K34/82

54

Monna molaô wa gagwe, ke maduma, le gore ge
 a yo nyatsha buuswa, ke moka a re kama dikgoši
 ke moka baja. Mosadi ge yo mogolo a ka kakola ngwa-
 na wa gagwe, bjale ngwana a lla, ge a yo motšea
 o kwatama fuse, ke moka u loša u kyona a
 motšea. Go bjale ka ge a bôna monekolo yo mo-
 ngwe a kyoga motšoko, a swanêla go kgopêla
 ka molomo, o kgopêla ka go loša. Ge nke go thô-
 ma yêna go kgopêla, gôna ore go loša, ka a
 thaloša ka molomo gore ke kgopêla dikko ke moka
 a kyone a mofa.

Ge mosadi a ka seke a loša ge ngwana wa
 gagwe a lla, a fo isa matšogô a gore o tšea
 ngwana wa mokakola, bakgekolo ge ba ke gôna
 kyafisi, ba moswara ke moka ba motšipa, go
 fitšêla a loša ba kyone ba mofa ngwana wa
 gagwe. Ge u kgopêla motšoko u seke a loša,
 u ka seke a mofa motšoko, a ka fo tšholla
 u kyoga, a goma a go fella ka ã nokony.
 Mokgopedi o ala gopola botšhola, ke moka ba
 motšea gore bosola ya bogôna, wena o ile wa
 nyatša monekolo yo we.

Dikgarebe dija le bakgonyana ka ngwanong,
 fêla pele go ja bakgonyana, ka matšogô ke

147

K34/82

55

moka go ja dikgarebe. Ke gore bare gobe
 tsä go ja, ke moka butswalla ngwako, ba dula
 ka kyakala. Gore ba feditse go ja, ke moka
 ba thoma go bolabola, ka lebaka le we dikga-
 rebe di swanetse go bula ngwako. Ke molato
 wa gore ge bangonyana ba ja tsä
 go ja a ba swanetse go bolabola, ge ba
 ka bolabola ba sešu ba ja, ke moka ngwa-
 ko wa budiwa, a ba sa ja ba tlatlha
 le tla.

Bogologolo, bare, dikgarebe tsä tswalla
 ngwako, bangonyana ba swanetse go ja
 dijô, ka ntle le go bolabola, le gogôthô-
 la sehuba. A gôthôla sehuba ke mo-
 ka dikgarebe tsä bula ngwako, ke gore ba
 feditse go ja. Ge ba ka hwetsana gore
 ba filo kitimela go gôthôla, ba sešu
 ba jê, ke molato, ka gobane banyenya
 dijô tsä magolo wa bôna. Molato o we
 o lefa ke pudi.

Tšupô ya mohuta o we e šupa gore
 nywuna wa bôna, le ge a ka mmeke
 a ka seke a ja dijô tsä moredi wa
 bôna. Ka gobane le ge esale kgarebe

147

K34/82

56

ga baji, go bônagala gore o gona yo a
kgona go faga go fitiša moredi wa bōna.
Ba molifiša ba sa moretelle, ba nyaka go
bōna gore otla gusa bjale ba bōne ya bo-
tšhe gore a rate mokgonyana w moredi wa
bōna.

Ka morago ga mowe, ke moka ba bula le
bati, ka gobane mokgonyana o gotlhotšhe. Ke
moka dikgarebe ditsena ka ngwaxong, ba yo thō-
ma go ja tšā bōna dijō. Go fedile, ke moka
kgarebe e ngwe, e tšela bakgonyana ~~me~~
mapoto ba nwa. Ke moka go fedile, bjale
ba thōma go raloka.

Dijō tšhe we tšā ba kgonyana, bakgonya-
na a ba swanela go ja dijō ka moka
ba fetsā, ba swanetšhe go dišia ga
mōgō le morogō. Ga go kgathalege le
ge dijō e le tšhe dinyana goba morogō
ke o bose ba o šia. Dijō tšhe we di-
šalago ditlaja ke methēpa goba ba hu-
duwa mapoto ka tšōna.

Ge dijō di sedikae mokgonyana a ja a
fetsā, ga gona molato, dibjane tšā dijō
ba fo tšhe, ka ngwaxong, dikgarebe

147

K34/82

57

tšona ka noši ditla bōna gore, mokgonyana
 o feditšē tšā go ja. E mpa ga gona molato
 tuba kgolo ke le ēpane ga mokgonyana ka ba-
 ka la gore, ba tla moēpa ka gore mokgonyana
 o ja kudu. go bjale ka morogō wa nama
 a swanēla go ja a o fetšā o swanetšē
 go šia. Je a ka ja a o fetšā ba tla
 ve ke mpja, ka baka la gore a ka a šia
 le se-gōra. Mokgonyana o šia se-gōra methe-
 pa ya šala e gōra.

Mokgonyana ge a feditšē tšā go ja a
 buli le bati ka noši, bōna methepa
 ba swanetšē go tla go bula. Je baka
 bula ka noši, ke molato ba rugile ba
 ga matgolo wa gagwe. Mokgonyana o
 swanetšē go lifišwa ke ba ga matgolo
 wa gagwe ka pudi.

Je ba ile ba mohlamotlhalēla ka
 bjalewa o swanetšē go fo bonwa ka
 mowe ngwamong o we ba meilang go
 ōna, le ge a o kwa gore o tagilwe a
 swanēla go tšwa ka ngwamong a tšea
 magane le ba ga matgolo wa gagwe. Mo-
 la o wa gagwe ka go fo valotla ke ditga.

147

K34/82

58

rebe ka ngwanong. Je a okwa gore
 bjalwa ba moswele ka maatla kemoka
 a robale. Je a ka tšwela ka ntle
 ke molato, ka baka la gore onyaka go
 bōnēla bada makgolo wa wa gagwe, o
 lifišwa ka rudi.

Dijō tšewe diššago ke mokgonyana
 dija ke dikgarebe, ga naka mowe ngwa-
 kong wa bakgonyana. Je le bōna ba
 ile ba dišša, ba swanetše go huduwa
 mapoto ka tšōna, mapoto a we ke a
 bakgonyana le bōna dikgarebe. Je ba ile
 ba nwa a ba šita mogōra ba fa ba ga ma-
 ngolo, bare, ke mafapoga a bana. Methepa
 ge e tšena ka ngwanong, ba kwatama
 ka dikhuru, ba sepela ka tšōna go fitše-
 ba ba tšena ka ngwanong, ke moka ba
 loša. Go kwatama ka dikhuru, ba kwata-
 ma ge ba ile ga bo mosogana, ge mosogana
 a ile ga bo methepa ga ba kwatame, go loša
 gōna ba loša.

Mefagō, ge mokgonyana ba mo file ma-
 dirō, ba mafagēla tša go ja, ba mohudu-
 wēla le mapoto. Modirō o bjale ka

147

K34/82

59

wa ngwako, ka gobane o swanetše go ya
le fokeng go rema diphathe, ge a tšō boya
o hwetšana mapoto a molitile ka ngwakkong
wa gagwe. Ke moka wa nwa le ge di-
kgarebe di se gōna. O ga dikhêlwa ditlo, o
le mahea ba mošetša, mahea a go beše-
tša motgonyana a ba tihathabotšē a kwa-
pišwa ga botse, ke moka ba fakhêla tše-
ameng ba yo mofo ka ngwakkong.

Dikgong, dikgarebe ge dia go rōba di-
kgong difoya dihoši. Motlhang diago le
dikgarebe ke tsātši la mo, ba bikhile mothe-
pu, bjale ka tsātši le we dikgarebe di
swanetše go tlogela ngwetši tša boēla
gae, gōna ba swanetše go ya kgoneng
gorōbela ngwetši dikgone tše we utla-
go šala a peēla monna wa gagwe
ka tšōna. Ka letsātši le we ba ya le
mesogana ba yo ba remela dikgone dikgo-
ne, ge ba boya dikgoneng, ke moka boma-
ngatle ba boēla gae, ngwetši e šala
bogadi.

S 12 go tšhabaga dikgarebe.
Moiši wa mašwa ka ngwakkong wa ba-

147

K34/82

60

Kgonyana, ke motlhapišiši wa bōnas, yo we a
 tsoyago a bu tihapišiša e saule gosasa. Mo-
 thepa o iša maušwa pele, ka morago, ga mo-
 we, ke moka, ke moka o iša metsi a gozha-
 pa, a fitlha a bea, a kwatamile fuse
 ka dikhuru, a lošua, ba modumêla ka gore
 moena, ke moka a inumologa, a tšwa a
 tsavalla ngwako.

Ja gona se we ba kgonyana ba swanetsêgo
 go sentšha. Ba kgonyana ba ntšha ka me-
 tsi a go bu tšosa, ke gore ke metsi a go
 bu tihapišiša letšatši le sešu le tihube, o na
 ba fukêla selo ka gare ga metsi, le yêna
 mothepa ge a eya go a falatšha o thōma a
 tsentšha seathu ka sekotlelong, ke moka
 a kyona a falatšha. Je de metsi a gozha-
 pa ge ba ija a na motlato. Je ba ile ba ntšha
 sekgole motšo bu seba kyaufi le se tihupe-
 êlo.

Dilwana dilwana tšewe dintšhisišiwago
 ke methepa, dilwana tše bjale, ka golosê,
 go tihapišiša le ge ba ile bu tihubêla ba-
 kgonyana pudi, o tšebe gore dibêra tšea
 pudi ba ja ka selo, le nama ya yōna

147

K34/82

61

ba tša ka selo, ga mōgō le go dikula mē-
nō bu dikula ka selo. Dilō tšē we ka
moka ba fa mothepa yo mongwe a diswara
motlhang bakgonyana ba tlogugo, ke moka bo-
matgatlē bakgobakana ba ntšha gana tšōna.
Ye eke mong motšēiwa yēna a hwetšane
selo, fēla ye ba bōna gore dilō tšē we
ke tšē dintšhi, ba mofa se sengwe. Ye di-
tabu dikka ēma ka motgwa o mongwe di-
lō tšē we ga diiseriwi.

ke ge motho a kare, wa ditlhagiša pe-
le ga ka tiholo, ga gona le motho ka o tše
yo we a ka telešāgo. Ke dilō tšā dikga-
rebe le masogana, le gōna ga dina botiba-
tše.

S 13. Modirō wa methepa.

Modirō wa motgonyana le methepa, ge mo-
nyonyana a ile bogweny. Ye gona modirō
o we motgonyana a ka o dirayo, o tšnwa
fēla lef methepa ba ralōka gae. Modirō
wa motgonyana ke wa mo, matgato wa ge-
yewe, a ile a se, motgonyana a moušete le-
šāla, yoba sethopa, yoba nywukō, goba
lešuka la dikolobe goba dipudi, le gōna

147

K34/82

62

modirô o we o šona kantle le methepa
 ge go sena modirô, ka morago ga mo bullê
 tšâ go ja, ba fotloga ba ya mowe ba gora-
 tago.

Dikgarebe tšona diatloga tšâ ya dikgoneng,
 mašemong bu ka seke ba yo tihagola, ka go-
 bane a ba tlêla modirô wa go tihagola. Mo-
 dirô wa bôna ke go a peêla bukonyana, ge
 letšatši le ya madikêlô magarebe a swanetsê
 gorwala dikgone bu boêle gue, go a peêla
 bukonyana, bu bangwe ba ya go kga metsi,
 ba bangwe ba šula bu go tšâ mollô. Ba-
 konyana le bôna ba swanetsê go bôna gore
 letšatši le a ba šia, bu phakisê go boêla
 bogweni. Jona le motêlô o oyo bukonyana
 a dikelle ke letšatši nageny.

Ge letšatši le ka modikella nageny, yêna
 o naga pudi, ge a fitlha ka le buha le we
 e seny lona, batswadi ba mothepa bu
 motifisê.

Ge ba ile ba šupa bukonyana gore a
 gê ngwako, yêna bukonyana le magutle
 wa gugwe, ba swala dilêpê bedi ga bôna
 ke mota, bu yo ripa diphatê, ga bae le

147

K34/82

63

methepa bōna ba le ba ba bedi, ke moka ba yo
ripa diphate ba dingobakanya. Ge le tšāti le-
a madikēlo ke moka yo mongwe le yo mongwe
o swala, tšā gagwe ba ya natšō bogweng. Di-
kgurebe tšōna difaga tšā goja.

Ga go motho yo we a ka tšhūšago mokgonyana
na gorēma diphate, mothuši wa mokgonyana,
ke yēna mangolo wa gagwe ka go dira
bjalwa, ke gōna ba nna ba tšaya ba mothu-
šā go rēma diphate. Ga mōgō le mangatle
wa monna, yēna ke modirō wa gagwe
le ge ba sa dira bjalwa ke molaeō gore
a yo rēma naē.

Motšhang mangolo wa gagwe a dirile
bjalwa bja go lefella mokgonyana, go ya
banna ba bantši ba latella bjalwa le ba-
sadi ba ya gorwala diphate, ba ditlišā gae.
Ge go sena bjalwa ba fōtla bu go feta
o elwa le mošomō le mangatle wa gago,
go fitlhēla le fetsā.

Medirō ya go fa mokgonyana, kamoka e
tšwa ga mangolo wa gagwe. Ge a bōna
gore ona le modirō, o botšā sebuka
gore sepela o botšē mokgonyana a dire

147

K34/82

64

modirō wa gore, mokgonyana a na maatla
a poguna, o swanets'e go šoma, bjale ka
ge makgolo wa gagwe a motsā, o retella
naka la tlou. Taba kgolo ke tlhompō, ka
gobane ngwana wa moreba ga ba monya-
ke, ke ngwana wa mekwa e mebe, ka go-
riale mosadi o tta tsēa kgole.

Medirō e we mokgonyana a ka fiwago
ke makgolo wa gagwe, ke e: go aga leša-
ka la dikgomo, go aga ngwakō, go aga seti-
ba, go aga tsāla la mabēlē, gobētla
mphini le gobētla mose wa gore makgolo wa
gagwe a setle ka ōna gamōgō le go gōna
le bati. Medirō e we, ga ba modiri gore
a e šome ka moka ga yōna ba kgone
ba mofa mosadi, a owa, ba mofa ka otee
yoba ka medi.

Ka tsāti le lengwe ba mofa modirō
wa go aga ngwakō, bjale ngwakō ke
selo se segolo, se we motho a re,
go aga ōna, ba molefa ka kgomo.
Ge ele mokgonyana, ore go fēga se
tlhoro go-dimo ke moka a dula go-
dimo, ge ba mofološa gōna bantšha

147

K34/82

65

Mosadi gore a mmetse. Ka ntle le go-
se ba mofološē ka mosadi, mokgonyana
ga fologe, ka bakka la molaō ba ka
seke ba molesetšā gōdimu, ba swanetšē
go mofološā, ka gobane gē ba mošupa
mošomo wa ngwakō ba diretšē gore ba
tla mofa mosadi wa gagwe, goba ge e be
ba sa rate go mofa mosadi e be ba
swanetšē go mošupa mošomo o monnye
ka ntle le ngwakō.

Taba e we, e kaba ba swabisitšē
mokgonyana wa bōna, ka goriale mo
we le yēna ge a ka fologa, ka ntle
le polētō a ka fo tloga, ke gore ba
ga magolo wa gagwe, ga ba monnye
ba moswabisitšē, le dilō tša gagwe a ka
dinyaka ba mofa. Mowe re hwetšāna
seema, bjale kage taba e ngwe le
e ngwe ena le seema sa yōna.

Seema se se re go, moleta ngwedi
o leka le sifi.

Mokgonyana a fologa ka noši, a ka napa
a swara tšela ya goya ga gabō, ka goriale
le mowe, le lebaka la gonyaka dilō tša

147

K34/82

66

gagwe ga matgolo wa gagwe le ka kwala.
 Ge a bolêla gore ba ga matgolo a bantsha
 te. Ke lekgotla le ka êma naê gore le ile
 la direlang, ge le se mokgonyana a gê ngwa-
 ko, a le tsebe gore ke molaô, ge mokgonya-
 na a fedithê ngwakô, o swanetšê go du-
 la gôdimu ga tshaka ba ga matgolo wa
 gagwe ba mofološê ka go mofa mosadi wa
 gagwe. Ge ebe le sanyane go mofa mosadi
 nkabe la se moagišê ngwakô, modirô ke
 e mentšî nkabe le mofe o mongwe. Ba swa-
 netšê go morapêla.

Mokgonyana ge matgolo wa gagwe a ile a
 morphošetšâ, o morapêla ka bjatwa. Ke
 mokgonyana yo we a rapêlago ka seruiwa
 o we ke molaô.

Ge tshemo ya matgolo wa gagwe ena
 le matsâne, le ôna ke mošomô o we ba
 ka rago mokgonyana gore a yo ripa matsâ-
 ne. Ke modirô o we a o fago ke ma-
 kgolo wa gagwe a ka seke a gana go
 ya go šoma, o swanetšê go o šoma.
 Go ba ba mofa modirô wa go tshetha tshemo
 le ôna o swanetšê go tshetha.

147

K34/82

67

Ye ele mabapi le go tthagola, ba ga mangolo, ba swanets'e go dira bjatlwa, ke moka ba yo bega, bangonyana, gore ba rape lets'ema, le thusa mangolo wa bona go tthagola, le tšema le we ke lets'ema la sekonyana. Ba tla dira bjale ba sapa batho, ba go ba thusa go ekela mangolo wa bona.

Molaudi ke yena mangolo wa bona, ge a nyaka gore bangonyana ba tsogele, ke yena a ba botšago goba a ba tsogele ke yena gape, ye ba sa tsogele, ba tšwa ba llê tša go ja tša bona gae. Ye ba tsogela mangolo wa bona, o swanets'e go ba fagela tša go ja, o tšaba a ba tšhabela lekgogo, ke moragô wa bona.

Modirô o we wa sekonyana ke modirô wa boima, ka gobane ge ba ile ba thōma e sale go sasa, ba tšhwa ba tthagola go fitšhela letšatši le dikela. Go bjale le ge baile ba llê tša go ja tša bona ba tloga tšhemong ka gore letšatši la dikela. Ba khutša ga bedi molets'atšing, ge ba ija tša go ja, ka morago ke moka banwa bjatlwa, la bobedi ke ge ba e nwa dikgopelô.

147

K34/82

68

Dikgopêlô ke gore ke mabjalwa a we bare-go ge ba ba tshella, ke moka yo mongwe le yo mongwe a sepeêla ka noši.

Kobo ya bošego le patši, ditš tšewe ba dinyaka ga mokgonyana, ge mokgonyana a kgopêla segô sa metsi, pele ga gore ba moga fêle mosadi wa gagwe. Dikobo a di-thibele gore ba ka seke ba fa mokgonyana mošomo, ba mofa mošomo, ka morago a di-ntšha. Ke molaô mokgonyana yo mongwe le yo mongwe ge a nyaka go beka, ba swanetšê go monyakêla kobo ya mmago ngwana le patši ya papago ngwana ba kgone ba mofa mosadi wa gagwe a beka.

Medirô e bjale, ka ya go disa dikgomo go leta dinonyana le ditšhwene goba go tsoma, ga se yôna medirô e ba ka e fago mokgonyana. E tšhekô le medirô ya banna, go leta ditšhwene le dinonyana ke medirô ya ba bu nyana. Ge ele mabapi le go tsoma ke modirô wa ba bagolo, empa ba ka seke bu moroma. Yêna ka noši ge a rata go tsoma a ka foya, a ka seke a tloga a le bogweng, ge a e ya go tsoma a ka fothwa

147

K34/82

69

a le gagabo. Kemoka ge a tšō bolaya o
dibea ka ngwanony wa mmagwe, ke moka
ba a bēla ba ga matgolo wa bōna

Go tšoma gona le kotse gagolo, ka banna
la gore gona le diphoōfōlō tšē dingwe tšā
bogale, tšā go loma batšo. Ka goriale mowe
motgonyana a swanēla go tšwa a le bogweng
a ya go tšoma. O tša ba a tšhokang ka
gobane ba molaēla ditgogo, le gona ba ka
ēpa batwadi ba motšhepa, ka gore ngwa-
na wa rena a ba morate, ba mogapeletsā
go tšoma, bare ke mija ba ka seke ba mo-
laēla kgogo.

Seema se sa gore morō motšhefēla
ba šibi, ba tšumi pelo diababa. Ke
nnete, mošomō wa go tšoma o boima
gagolo, o bile ona le kotse, ka goriale
mowe, matgolo wa motšo a swanēla go ro-
ma motgonyana gore a go tšoma.

Boima bja ōna, ke gotlhwa motšo a šo-
tšha le lefoka, a phema digugabi, motšo-
mony o hwetšana noga ke moka, o thōma
go tšhabe, goba o hwetšana phōōfōlō
ya bogale ke moka le yōna e thōma go-

147

K34/82

70

lwa naē.

Bjale ka diphōōfōlō tšē, tlou, ke phōōfō-
lo e kgolo kudu, ke yōna e we e fetugo di-
phōōfōlō tšā naga ka moka, empaguele-
be, ge motho a e bōna a phema, gore moye
wa gagwe wa seke wa e fitlhella ka
go thēya phefō. Ke go phimišā dimpja
gore tšā seke tšā e gōga ka le fetla
la yōna.

Tlou a elebe, e thoma ke dimpja, bjale
ke tšōna tšē we ditla bakēlago batsumi
motšhabō. Phōōfōlō e maatla gagolo, e roba
ditlhare ke moka e tšame e phōša batho
le dimpja ka tšōna, bōna ba le motšhabang
o megolo gagolo, ba we ba tšebago gore a e
kgone gabōna kgole, ba di tšēya phefō ba
seke ba kitima ka maatla. Ba palakana mo-
ngwe a seke a tšeba gore wa gešš o goka-
e, bana bakgwale ba bitšāna ka meludi.
Batsumi ba sepela le dinaka tšā manaka
a diphōōfōlō ke moka ba letšā tšōna gore
yo mongwe le yo mongwe a hwe, ke moka
wa kgobakane.

Thugeššē, le yōna ke phōōfōlō ya galwa

147

K34/82

71

Kudu, ka gobane dimpja tšā e hwetsāna,
ga e tšabe ka maatla, e fokitima go
se goka, ke moka ya hwetsāna molala ya
Ēma, ke gore e kwatama fase ka dikhu-
ru. Motumi yo a tšebago, o swanetšē gore
go fitlha, a raka dimpja, gore dieme tšo-
le nuyō

Ga gona motho le ka o tšee, yo we a
ka yayo ka gobane ke molaleny, ge e ka bō-
na motno ka fitlho ke moka e tlogela
dimpja e rakiša motho, ge go sena setlha-
re goba ditlhare kyufsi, o swanetšē gokiš-
ma o boela kowa le kowa go fitlha o
fitlha ditlhareny o tšhira ka ošna, ke
gore o pota ka ošna, ge ona lefelo ge
e tšilo feta mowe, o swanetšē go etlha-
ba ka leummu. Ka e bolaya ka ošna mo-
kywa o we

Phōōfōlō e we burega ke thagetsi, e bo-
gale kudu, ge le bōna gore dimpja tšē le
nego natšō a ditšebe ya botšē, go ka one
gore le diuke, ka gobane la tšhoka go di-
ra bjale dimpja ka moka yo dibolaya ya
tšwa ya repela, ke moka ba tumi ba bōē

la gae, ba šikere marumu.

Tau, le yōna, ke sebata se šoro, le yōna
ba e bōna, ba bangwe ba tšhaba, Kgantšhe
yōna molaō wa yōna ke gore ba tsumiba
kyobukane felo go tee, le ge e ga lifile bjang
le bjang, le seke la palakana le foēma, e tla fo
fitlha e letšhela ka lerole, mafellong e tlabu
ya tloya. ke yōna ya ekebe e fo lebēla ke
dimpja.

Nkwe, le yōna ke phōōfōlōya bogale, bjale
dimpja dire go e rakisa, ke moka ba-tsumi
bathoma gore ba e bolaya, fēla ga ehwe
fēla, yo mongwe e swanetšē go mogobatsā
Hudu motho wa go nyaka go šulla nthā-
gō, goba wa go sepelela tšheko.

Pela ke peeba, empa, motho o swanetšē
go tihōkōmēla ge a bolaya yōna. Wa
e wēla godimu ka buka la bonyane bja
yōna e tla gogobatsā, ya goloma a e tšwe
ke moka e tihuhwēla mmeleng wa gugo, ye
dimpja dile kyufsi, mpa o leke ka muatla
go dirakēla gore diseke tōu e tšwara ka
yobune dikka go gobudisa, ka gore tšōna di
tla e tšwara tōu e dubatsā dibile di

147

K34/82

73

e gōga, o tsebe e ngwe e gōgēla ga yōna, ka goriale pela e tla ba ya tloga le nuna ya mōtho yala e motomilaga.

Ye pela e golumile, tšhaba motgozi yo mongwe wa motsumi o tla ba a fitlha, kemoka a e bolae, a nyakēle phate a e fakēle ka ganong ga yōna, a tšhamiši le gano la yōna e kgone e tswa. Pela le ge ile ya bolaiwa wa e bōna gore e hwile o seke wa go-pole gore e hwile, wa fo tšea wa šika-sa, a owa, fakēla phate ka ganong ga yōna gore ge e ka idibuluga ya seke ya kgona go goloma e lome phate. Wa tšhoka go dira bjale ka sebakane o ka fokwa e golumile ka nthagō. Ke tšōna dikotsele boima tšā go tšoma.

Ka goriale mowe makgolo wa motgonyana a ka seke a gapeletšā motgonyana wa gagwe, gore a yo tšoma. Ka polēlō ya makgolo wa gagwe a kanya, motlho o mongwe a boya a sa gobula, bjale ka tšatši le lengwe a boya a gobetšē, ka goriale mowe, bōna baga makgolo a barate motgonyana wa bōna.

147

K34/82

74

Makgolo a ka fa mokgonyana modirō o mogolo, mokgonyana a ka seke a gana, o swanetšē yo fo katana naō. Makgolo ka noši o tla bōna gore modirō ke o mogolo, ke moka a dira bjalwa a gēlepa mokgonyana wa gagwe, modirō ga o bolae motho. Mowe re hwetsāna seema se barego, maatla a monna a fele, monna ke thakadu.

Thakadu o ka bōna, e ēpa melete e megolo ya goya kgole. E mengwe e a ēpa ya seke ya dula go yōna, ya feta yo ēpa e mengwe. Thakadu ba e bitsā gore ke modimo, ka banna la modirō ya yōna ya go ēpa melete. Melete ya yōna e be e zhusā ba gologolo, ka go boloka bahu ka ga yōna.

Modirō o we ba ka dirago gore mokgonyana a tšwele pele le go dira modirō e mengata, ke ge mokgonyana a ile a tla-ella kgole monyalong wa gagwe. E bile ke yēna mokgonyana ka noši yo we a bo-šago ba ga makgolo wa gagwe gore nzuweng, ke tla ba ke lerwalla dikgong ba ga makgolo, ba modumella.

147

K34/82

75

Lona mowe ba swanetsê go šumiša mokgonyana ka mokgwa o ba ka kgonago. Le ga ba ka mošupa medirō o fe le o fe o swanetsê go šoma, ka goriale mowe o poma dilō tšê dingwe tšê we dimotlha-eletšego. O šoma a le bjale elegore o dutšile mosadi wa gagwe.

Ge a bōna gore medirō ya ga makgolo wa gagwe e buima yēna ka noši o swanetsê go kwana le mosadi wa gagwe ke moka ba tšhabe. Lona mowe ke gore o tla ba a khutšitšê medirō ya ga makgolo wa gagwe.

Go ngala ga mokgonyana, ge mongonyana a kare a tloga bogweny a tloga ka go ngala, ba ga makgolo wa gagwe ga bana na tuba ba fo homola ba dula le ngwana wa bōna, a ba robe, le baka le tla fitlha lewe, mokgonyana a tlogo nyaka gobekka mosadi.

Mokgonyana a swanêla go roma kguitšedi ya gagwe gore a yo beka mosadi, a ka moromêla fêla gore a yo tšhabiša mosadi, ge a kayee a kwana naê gōna golukile.

147

K34/82

76

Ge mosadi a kaya a gana, gōna mowe, mokgonyana ge a boifa goya, o roma sebaka gore so morapella ga mangolo wa gagwe ka pidi. Ka morago ke gōna mowe mokgonyana o tla kgona go ya bogweng go kgopela mosadi wa gagwe. Ba mmekelelago ba mmekelela ke moka a tloga le mosadi.

Metlheng ya ~~bolelano~~, mangolo mangolo wa mokgonyana, o ra mokgonyana gore a agê ngwa-kō, ge a bōna gore a ke ne selo o fo aga. Ge a bōna gore o na le selo, o ra baga mangolo wa gagwe gore go lukile ke tla nyakela motho wa gotla go aga ke tla mokfa. Goba lena ba ga mangolo ge gona leyo le motsebago gore o kgona go aga le ka motšā a aga nna ke tla molefa. Ke moka moagi ge a bonetšē o aga, mokgonyana o lefa moagi ka mokwa o, o fa ba ga mangolo wa gagwe tšhelete e we ba kwanego ka yōna, ke moka ba ga mangolo ba a fa moagi ka diatla tšā bōna.

Go tšhaba medirō ya ga mangolo wa gago, ge medirō ya gōna e sa fele, ke go kwana le motšhepa ke moka ba tšha-

ba.

Bjale ka ge go tihlulitšwe gore mongonyana o dira medirō ya mangolo wa gagwe a dutšhi le mosadi wa gagwe. Ka goriale mo we medirō ya ga mangolo wa gagwe e sa fele. Mongonyana le yēna a leka go bolabola le mosadi wa gagwe gore ba tšhabe, mosadi a sa nyame gore a tšhabe le monna wa gagwe.

Batho ba leloko la bo mothepa, ba bangwe ba tla bona gore medirō o ke omogolo, ba tla leka go thikišša mongonyana gore mothepa a dumèle a tšhabe le monna wa gagwe. Ga ba motšhe batswadi ba dikwa ba motšhešša thopeng. Mothepa o tla ba a dikwa a tšhaba le monna wa gagwe ke gōna bjale a tla go khutšša medirō ya mangolo wa gagwe.

Ge bakwane, ke moka ba ba lesetsā ba robala ya re kowa ba kgometšhe ke moka ba bula le bati la bōna ba tšwa ba tloga. Ka moswana ba tla fo bōna letšatšhi le bile le tšhaba ba sa tloge, mafelō ba tlaya go kōkōtša le bati, bakwa go sa fetole motho, ge ba bula ba hwe-

147

K34/82

78

tšana lesome goba nku godimu gu le-
yogo. Ke gōna ba thōmago go tšeba
gore batho ba tlogile.

Go tšhaba, ka lebaka le lengwe yēna
mothepe, o fo thōma go fapana le ba-
tswadi, ka goriale mowe o divela
gore ba motogē, a hwetsane le baka
la gobotsū monna wa gagwe, gore a
re tlogē. Fe ba tšhabile ka mokgwa
o we, mokgonyana o rona sebaka ga
makgolo wa gagwe gore nyakellang mono
ka selo, pudi goba nku ya go tšibisa ma-
kgolo wa gagwe.

Makgolo wa gagwe, wa mosudi, kemoka
o ya gae ga bokgonyana go phupha
matlala, ke moka ba ntšha nku goba
kyomo ya go raka makgolo wa bōna
ka yōna.

514. Motšeiwa le ba makgatleba etiša
go mōgō.

Ka mabanyana ge bakgonyana ba fedite
go ja, ke moka dikgarebe tšena ka ngwa-
kong ga mōgō le motšeiwa, ba tšena ka
ngwakong ba kwatamile fase ka dikhu

147

K34/82

79

ru, ba fitlha ba loša, kemoka ba
kgonyana ba dumela, ba kgona ba inamolo-
ga. Go nweša dikgarebe, ba dinweša tša-
tši le ba kgonyana ba fitlhago ka lona ke
moka go fedile. Makatši a mangwe e na
molato.

Motšeiwa ke molaō wa gore a khuru-
pêke kobo ya bošego, goba tuku. ke ge
a dutši a lebane le ba kgonyana o ia
huralla a lebella gošele. Ge ba motedi-
ša a bolabole, o bolediša ke kgarebe
e nwe, ke moka a fela a ba tšhalošē-
tša se we se bolēlago ke motšeiwa, bjale
bjale.

S15 Dinweša tša motšeiwa.

Motšeiwa, o swanetše go nwešwa, ge
a sa nwešwa ga a ga tlhama le ba boga-
di wa ba tšhaba ka go khurupêla kobo
ya gagwe, le gōna a nyake go ba bokediše
empa go ba dumediša gona we ba
dumediša ka go kwatšana fase ka di-
khuru, a loša, ba dumela ge a thago-
ga mowe, ke moka wa tloga a sa
ēma nabo.

Molaō mosekana a sepele a e noši; ba sepele ba leba ba bedi. 'Ke gore motšeiwa ge a ile a feta, ba šala ba bolabola le mmati wa gagwe, ke yēna yo we a tlaya go a motlhalošetša sewe se boletago ke ba bogadi. Go bjale ge a ka tlhakana le monna wa gagwe, ba no modumedisa bjale ka ge ba dumedisā ba bangwe, ke moka yēna wa feta, o šala a bolabola le mmati wa gagwe.

Ge a le noši, a bōna gore o tlhakana le wa bogadi, o a roga a fothira tšē nkego o ya ka ntle, 'ke moka ke motšhabēle. ke ge a yo ga tlhana le monna wa gagwe o dira bjale.

Go motšhabolla, motšgonyana o ntšha le some goba mašeteng a matlhano a go tšhabola gore mosadi wa gagwe a se ke a motšhaba a moledisē, a seke a motšhaba. gona mowe o tla moledisa empa ge eke go khurupela gōna o tla tševēla pele le go khurupēla. Selo sa gore mosadi a bule bōdisē monna wa gagwe, motlhany ditaba dieme ka motšgwa

147

K34/82

81

o mongwe, se a tšwa ka gobane Kemo-
laô wa gore mosadi wa nwešwa ge a bo-
la budiša monna wa gagwe.

Go monweša gore a Khurupule Kobo, mo-
gana o nweša mothepa wa gagwe gore
a khurupule Kobo ka lesome goba pontšo
ba we ba tšwago ka malapeng. Ge ba se-
šu ba ~~mo~~ monweša a khurupulle, o fo
Khurupêla.

S 16. Go Khurupulla Kobo.

Go Khurupêla ke molaô e bile ke modirô
ka gobane a ka seke a lebala go khurupê-
la, a le bala a seke a khurupêla a
le bôna gagabo ke thabeng, a ka seke
a nweša ke motho. Batla ba ba sa monwe
šeng ka gobane ba mone, o swanetše
go khurupêla le baka ka moka go fitlhel-
la ba monweša. Ke mputšô wa modirô
wa gagwe.

S 17. Go tšhaba Makgolo.

Mokgonyana o swanetše go tšhaba makgolo
wa gagwe, bjale ka makgolo wa gagwe
ge a motšhaba. Go tšhaba ga go fo tšha-
ba mothepa le le sogana fêla. Tšhabô

e Kgolo ke ya makgolo wa gagwe. Ge ele mubapi le Mokgonyana go dimu ga mosadi wa gagwe a motšhaba ke yona e tšhabago monna wa gagwe.

Makgolo wa mokgonyana, ge a dutš'i a bona mokgonyana o thoma go thakgoga ke moka a tloge, ke gona a nyame go lebana le mokgonyana ka martho. Go bjale ka ge ba ile go tšama ba tala mabjalwa, ba ga tlhane, mokgonyana o swanets'e gore mowe a duligo a tšhisele, makgolo wa gagwe ke yena o tla kka bjale.

Mokgonyana a ne nweše makgolo wa gagwe. Motlhany o we mokgonyana a bekgago mosadi wa gagwe, ge mosadi a ile a dula bogadi nguaga, mokgonyana le makgolo wa gagwe ke moka a ba sa tšhabana. Go sala fela tlhomphanō, mabjalwa ba sielana le ditaba ba boledišana ba dutš'i felo go tee.

Ge mothepa a be ana le moratho, bjale mosogana yo mongwe a fitlha a kwana nae, yola mogolo yola mokgonyana, ke moka o beets'e ke yo moswa. Magogō balla

147

K34/82

83

yo moswa, yola mogolo yola a ka fadula
le banna hgorong a sana molato, empa di-
jô tšona ba mofêla ka lapenggoba ka ngwakong
ba moalla le gogô.

Makgolo ge a gatlhana le mokgonyana bele-
ny, motthomong yo a roya mokgonyana mogonywe
makgolo wa gagwe, ^{ke} gore ka moka ba tšhubana
Makgolo wa gagwe o swanetsê go tšaba khuru,
ge a dumedisâ mokgonyana, mokgonyana le
yêna o rola mongutse.

Mokgonyana ge a dutšî ka ngwakong ke
moka makgolo wa gagwe a tla dula
molomong wa ngwako gore a tšee ma-
game le mokgonyana wa gagwe, bjale mo-
kgonyana a nyaka gore a tšwêla kantle,
a ka seke a kyana go tšwa, o tla fokgo-
tšella, ge ele gore o kwa gore wa go-
bala, o botsšî kyarebe e nywe gore e bo-
tšê makgolo wa gagwe o nyaka go tšwa.
Kyarebe e botšê makgolo wa mokgonyana
gore mokgonyana o nyaka go tšwêla kantle
ke moka a bofe sebaka.

Kudu dikgomo tšâ go tšwa mokgonyana
ge diile tšâ tšea mosadi yo mongwe

147

K34/82

84

yo we elego mamumi wa dikgomo tšē
we, makgolo wa motgonyana o swanetšē
go dira bjatwa, a šupe motgonyana gore
makgolo wa gago ke yo. Ke gore ke makgo-
lo wa ngwana wa gagwe, ka gobane
morwa wa gagwe, o swanetšē go tšē a
mosadi gōna. Ke yēna makgolo wa gagwe
yo moyolo yo we a swanetšēgo gore a
motšhabe.

S 18. Dikwēranō tšā masoganale methapa.
Ga gona molatō, ge ba feditšē go ja
dijō tšā ka mabanyana dikgarebe le masoga-
na ba naba ba kwerana ka mokgwa
o ba ka kgonago. Yo we a yago a kwata
ke setlaēla, ka gobane le yēna a ka no
mokwēra.

Dikwēranō ke tšē dintšī, bjale ha ge
yo mongwe o ka kwa a era yo mongwe
a ka ra yo mongwe are boēla kowa le
nkō e nkego ke legapa, yola le yēna, are
ke kwēra ke bafe, ba boso bjo nkego
ke pitsā. Yola le yēna a mofetola, are
ditsebe o kare baya, kganthe ba boya,
yola are tšhōgō ya sekgarakgatlhana o

147

K34/82

85

Kare ke tshogō ya tshwene, boela kowa
le melomo ya ditokesela, wena dikgokare
ke molokwa wa patšē bjale bjale.

Ge ba tennwe, ke go kwēšana, ke moka
bathōma goba ba raloka, ke gore mowe
masogana ba ke ya matwēle. Yola o swara
wa gagwe yola wa gagwe, yowe a sekwi-
go ke motšēwa, sewe monna wa gagwe a
ka se dirago ye a nyaka go bolabola naē, a
ka fo moledi ka molaē, ka ntle le goba a
moswara swara.

Ge a ka ba a moswara swara gōna
motšepa a phonyotšga, ke moka o wa tšwa
o e tšwa le batswadi ba gagwe. Bala ba
bo matgatlē bōna ba ka fo ba ralukiša ka
mokgwa o ba ka kgonago. Ka sebaka se
se nywe masogana ba ba tia, empa ba ka
seke bulla. Mo yongwe ditgarebe ke tšōna
dikateletsā lesogana, ke moka ba motšipa
ka maswena pale.

Ge yo mongwe wa bōna a o kwa bottho-
ko, ge a tšwa, goba ge a tšipiwa o
swanetsē gorapēla ka motho yo megolo
are, ke rapetšē ka mokete, ke moka ba

147

K34/82

86

molesetsä, ke gore ge a rapêla okwa bo-
tshoko, ge o ka fo tšwela pele le gomotia
mafelong a kaba a na.

Ge ba bagolo ba ka mokwa a na, gaba
na tuba naê, fêla ge a ka bulaleba-
ti' a na a le kantle, ke mowe ba ka mutši-
šago gore molato keng, ke moka a batlha-
lošetša. Mowe ba swanetšê go kgalema
ba kgonyana gore leswanetšê go ruloka nabò
ga botse. A a chika wa rapêla ge ago-
tia, ure keile ka rapêla ka mokete, mowe
ba swanetšê go motšä gore o wa monyatsä
môtho a rapêla re a molesa.

Ba tla ba botšä gore tuba e we a renya-
ke ya gore ge môtho a rapetšê, ke moka la
tšwela pele le go motia, ge le ka boeletšä
letebe gore le tla lifišwa, ka baka la nya-
tšöna ya lena, ga onyatsê ngwana yowe,
onyatsä yowe a rapetšêgo ka yêna, ke moka
ba swanetšê go kua.

Dhalokô e ngwe, ke gore le baka la mogo-
tonya, ke moka, ba go tšä mollô ka ngwa-
kong, mollô ona ba diêla gore ka ngwako-
ny gobe le burithô. Ka baka la go tšhe-

147

K34/82

87

Kga ga basekana, ba dira gore mola mollô o tuka, Kemoka ba tsêa dikyone tsêa tuka. Kemoka ba dibeša ka bongata se bešong gore didine moši o moyolo. Bona kemoka ba tswêla ka ntle ba tswalla le batsi. Bakgonyana kemoka ba feella ke mollô ba thôma go gôthôla ka gare ga ngwako, kemoka ba gome ba ba kwêle botthoko ba bule ngwakô, ba ntšhe diša ba dilatlhele ka kgakala.

Ka lebaka le lengwe, ba fo tšwa ba tswela le gone la mailakoko, ke gore ke ditšhoši tšê dingwê tsêa go phela, ka gare ga diphegô ga dikôta tsêa go ôma. Ditšhoši tsêe diloma kudu. Bona, kowa ba go tsitšê mollô kemoka ba beša le gone lewe, ditšhoši ge dikwa, mollô ke moka ditšwa ka le goneng dipalukana le lebatô, ditšhoši go loma ba kgonyana, bona ba tshebetsê ka ntle, ke moka ka morogo ya sebaka ba boya ba bula le batsi, kemoka ba feella ba tšôa le gone.

Mothathathaa, ona le ôna ke motlhare o mongwe wa go seloke. Motlhare ona

147

K34/82

88

wa thathaphe wa nya dithuse tše dinti,
dithuse tša ôna dia tšhuba, empa ge ba
ile ba se o šikinye ga o thathaphe kudu,
ge ba ile ba o šikinya ka go kgotla magula
a ôna, le tla tšhuba ka moka ka ngwako,
ka gobane o nya dithuse tše dikgolo ka
maatla.

Ge ditloto tša mohlaba o we difedile
dikgure dibule, ka ngwako, masogana
le ôna ba tla thoma go ba tla ka mokwa
o we ba ka kgonago. Ka baka la papadiya
bôna e šoro, le bôna ba ka seke bula,
ba fohomola. Mengwako ya kgale e be e se-
na mafusetlere, le gona e le e menyana
kudu ya go paralla, e we motho urego
ge a tšena go yôna a nyaka go kgoma fa-
se ka dikhuru.

Ge mosetšana yo mongwe a ka lla ka mo-
rago ya thuloko e we, batswadi ba swane
tše go sola mosetšana, gore wena a o tše-
be gore le bôna e be ba e kwa botloto.
Le bôna ba lefeletšä bjale ka ge le wena
o ke o ba tšhubella. Ka letihle le lengwe
ba sola batšonyana gore batho ba raloka

147

K34/82

89

ga batsa.

S 19. Melaô go fekola.

Go fekudis̄wa ga mokgonyana ke pogontš̄i; melaô e we ya go fekudis̄a mokgonyana, e we a swanetš̄ego go e tlhokômêla ke e, Mokgonyana ge a ile bogweny, a swanêla go dula kantle, a dula kantle bare, o nngile ba ga makgolo wa gagwe, ke moka ba mofekudis̄a, ba molifis̄a ka pudi. Ya swanêla go ntš̄ha tlhōgō ya gagwe a lebella ka ntle, ka goriale mowe o nyaka go bōnêla ba ga makgolo wa gagwe le gōna o a lifis̄wa ka pudi.

Melaô wa mokgonyana ke go fodula ka ngwanong, ge a tšwêla ka kyakala, ke moka a fa feta a ê, mowe a yago, ke moka ge a tšōbaya o tšena gape ka ngwanong wa gagwe. Go fitlhêla ba faga ts̄a go ja buja. Ka morago ga dijō, gōna ba ka ts̄ama ba bōna batho, ga gona molato fêla ba lebelle letš̄atš̄i la seke la ba dikella nageny le swanetš̄ego ge le dikêla le bōna ba be ba fitlhagae. Ge le ka dikêla ba le nageny ke molato, molato o we o lifiwa ka pudi.

147

K34/82

90

Ye mokgonyana a boela gae, o swane-
tše gotaēla ba ga mangolo wa gagwe, ke
moka a kgane a e ya gae, ka lebaka
le we le bōna ba ga mangolo wa mo-
kgonyana ba tla ba batibile gore mokgonyana
wa bōna o boetše gae. Ka le we lebaka
ke gōna a ka kgonago go ba a etela,
e seng gore a ile bogweng a etele
ka mokgwa o a ratago.

Ka sesotho ga gona kiletšō ya ngwedi
moswa, ka gobane ge mokgonyana a ya bo-
gweng a ele go rōbale le mothepa o fo
ya go mōna fēla. Bjale ka goriale mowe
a ka seke a bōna pelo ga mothepa wa
gagwe, ka gobane gobōna gore mothepa
o bone kgwedi ke goya diphateng tša
mothepa. Goba o ya bogweng ge kgwedi
e sa balama go lukile, ka lebaka le
we a ratago goya o foya.

Go bōna kgwedi ke gore mothepa o sa
lukile, a feta ke kgwedi ke gore madi
a mosadi a twakane le a monna, ka go-
riale mowe ona le mpa, ge a sale
gagabe mosogana a sa molate a dio

147

K34/82

91

ya fêla ka go môna, a ka seke a tse-
ba gore mosadi wa gagwe o e me ka mo-
kgwa mang. Motlhantšha a tlogo tseba
ke tsütši le we batho ka moka ba môna go
ke lebaka lewe le yêna a tla go tseba ka
lona. Go phakisa go tseba mothepa ke
ge o sêhê o tene diphateng tsä ga-
gwe, le gôna ke yêna yo we a swane-
tsêgo go gobotsä.

Sêgo go tsenêla.

Lebaka le lengwe le le lengwe go mo-
kgonyana a rôba molaô o e lifišwa
ka pudi. Bjale ge a ka tsenêla makgo-
lo wa gagwe le gôna ke molato, mola-
to o we le ôna o lifišwa ka yôna
pudi. Taba e we ba fo tloga ba
tsibisa mokgonyana gore o tsebe gore
o se tsenetšê, ka goriale mowe ona le
molato.

Mokgonyana yêna ka nôši, o swanetšê
go tloga a yo tsibisa ba-tswadi ba
gagwe, gore ke na le molato wa go
fe-kodisa ke baga makgolo ba se ke
ba tsenetšê, ke moka ba tlerne pudi

147

K34/82

92

ba mofe, ke moka o-apela ba ga makgolo wa gagwe ka yona. Ye a ka fo tšwela pele le go dira diphošo le bona ba fo tšwela pele le go molifisa. Ye mosetsana a ka khala mosogana butswadi ba mothepa ba swanetše go buisa ditšela kamoka mokgonyana a goba a lefa ka tšona.

Lebaka le lengwe le lengwe ge mokgonyana a nyaka go botša makgolo wa gagwe taba, gona le sebaka sa gagwe, o swanetše go roma kgarebe e nwe gore yo mtsēša sebaka, ke moka a tle a botše sebaka e be šona sewe se swanetšego go botša makgolo wa gagwe dipolelo tše we ba di-kwe ka sebaka.

Mokgonyana ana molaō wa gore a ka botša makgolo wa gagwe ditaba ka molomo wa gagwe. Ye a ka ba botša ka molomo wa gagwe, ba fo dumela eke gore ba phitlile molala ba lebelatše thekō go dumela gona ba dumela. Kagoria le mowe ke molato, ka gobane o nyatsikē makgolo wa gagwe. Makgolo wa gagwe le yena ge a mofa molato a ka seke aya

147

K34/82

93

a botšā mokgonyana ka molomo wa gagwe o romêla, sebaka sa mokgonyana sa mo motšeng, gore sepela o botšē mokgonyana gore oña le molato, ke bile ke phetlegile molala ka baka la gagwe. Ke nna mangolo wa gagwe a seke a mpōna bonyana goba boxetha. Ke moka sebaka so motšā, mokgonyana o ntšha pudi wa lefa.

S21 Difate tsā mokgonyana.

Ge mokgonyana a ile bogweng, motlhang o we a tla tloga a tloga o swanetšē go bitšā sebaka a motšē gore sepela o botšē ba ga mangolo gore difate, ke moka ba modumelle. Ge a ka laêla oke ka moswanyana are lehono ke tla boêla gae бага mangolo, ba ka seke ba moganêla, batla fo dumêla.

Mokgonyana ke ge a ile a bula difate ka molaô, ka molaô ke go bula difate ka mabanyana, ge a laêla ka moswanyana a laêle gore o tlatloga ke tšatši le we o laella gore o tla tloga a tloga. Molaô wa mokgonyana ge a boêla gae, o swanetšē go tloga bogweng ka meiti.

147

K34/82

94

Ka lebaka le we ba ga mangolo wa gagwe ba tla ba ba ile mašemong. Ge ba ile goja ba kitimela go tloga ke molato, le ge ba ile go bona gore mangolo wa bona o ile mašemong, ke moka le bona ba šala ba tloga dinanong tša gagwe, ke molato.

Tšupō, tšupō e we e tloga šupa mangolo ke ditšegabe, ka gabane ditšare go felegetša mokgonyana, mo we di mogomelago, ke moka ba diš kitima ka lebelō ba libile mašemong. Batswadi ba bona, ba tla butšiša gore molato keng le diyō phakiša le tla, bakgonyana ba šetsē ba fokatsā ke bo mang. Ke moka ba tla ba botšā gore le itšē go tloga le bona ba šala ba tloga.

Mangolo a ka oke a romela sebaka, o tla fohomola, ba tla ba ba boya ke moka a ba fe molato, wa gore ge letloga ka lebelo, e be le bitšā ke mang. Ke moka ba ntšha pudi ba lefa.

Ge mokgonyana a ka tšela ka moswanyana, ke moka a šala a tloga, ke gore mokgonyana yo we ona le molato, motlhamp a boyago ba mofa molato wa go rōba

147

K34/82

95

molaô. Ka gobane ke molaô wa gore motgonyana o swanetše go laêla ka mabanyana, a tlogê a tloga ka moswana. E šita le motšo fêla yo we a etetšego motšo, o swanetše go laêla ka mabanyana, ke moka a ba botšê gore ka moswana ke tla lešia.

Makgolo wa motgonyana ge motgonyana a bu-tšê difate, a ba ke ba mmeêla letšatši la gore o boê ka tšatši la gore, tšewe ke tšâ motgonyana, o fotla ka letšatši le we yêna a ratago go tliho bôna mosadi wa gagwe. Makgolo a ka bitšâ motgonyana gore a tle, ke gore makgolo wa gagwe o dirile bjakwa, ka goriale mowe o rata gore motgonyana a tle a kgopêle.

Ge motgonyana a tloga, ga makgolo wa gagwe a eya gae ga gabo, dikgarebe di swanetše go ba felegetšâ, ba batšêêla mapara a bôna ga-môgô le dikatiba tšâ bôna. Ke moka ba sepela nabô sebakanyana, ba bagomêla. Mo ba ba fa dilô tšâ bôna, ka moka ga bôna bukwatama fase ka dikhuru, ba kgonyana ba tšêa dilô tšâ bôna, ke moka ba fapana

147

K34/82

96

nabô. Gona mowe phelegetšong, motšeiwa yena o šalla nthagô, ge a bôna gore ba kgonyana ba na le mokgwa wa go nyama go mogôga mowe ba ba gomêlago o êma kgole nabô, gore ge bare ba mitšä gore a tle a basmošadišä ga botse, ke moka wa goma o boêla gae. A ba swamêla go morakišä, ka gobane ba morakišä ba na le molato.

Ge mokgonyana a tšha a ntšha setšelo, ge dingarebe dimolôša le go tihapišä, mangakle wa mokgonyana ka metlha e foba mangakle wa monna. Ge ba ba gomêla ba ka fogaana le selo se sengwe, goba kobo ya bôna ya bošego goba katiba. Ba goma natšô, yena mokgonyana o swamêtšä go dilokolla ka noši, ka selo, ba kgone ba mofa.

Ge a tšha a dilokolla, ge ere kobô ya bošego, ke moka ka moragô ga mo mothepa o bikilwe, kobô e we o e fa mmagwe. Ge ele mongutse, ke wa papagwe. A ka reke a dibôna ka baka le gore o ile a tihoka sa go lopolle. Motšhang dituba di-êma ka mokgwa o mongwe, a direriwika

baka la gore ke mediro ya dingwebe le masoguna, ditlo ka metlha tse we diayago tsu x-rivwa ke tsa go tsena ka sebaka.

Motšoko, e fela ke mokgwa wa sōna se-
~~le~~ tšhaba sa batwetla, ka molaō wa se-
 sotho, mokgonyana ge a e ya bogweng a e
 le thoko ya motšoko. Mokgonyana yo a kgogago
 motšoko a ka ya naō, ka goriale mowe a
 se gore o ya naō gore o fa mangolo wa
 gagwe a owa ke wa gagwe. Mangolo
 wa gagwe bjale ka ge a tšeba gore mo-
 kgonyana wa gagwe wa kgoga, a ka roma
 mothepa o monywe go mokgopella. ke yēna
 mokgonyana ga sena motšoko, o foroma mothe-
 pa go mokgopella ga mangolo.

Molaō wa go fana motšoko, ^{sa2 mpuō ya motšoko} ge mangolo
 a kgopetšē motšoko ga mokgonyana, mokgo-
 nyana o swanetšē go fa morumiwa ka
 thoko, ke moka a yo fa mangolo ka yōna.
 Yēna o tla khurumulla ka noši, ke moka
 a kgoga a goma a boetšā thoko ga mo-
 kgonyana. ke ga mokgonyana gobjale ge
 a kgopetšē motšoko ga mangolo, le yēna o
 mofa ka thoko.

Mokgonyana o ya a tswere thoko ya motsoko ge bae ya gonyala, mowe ke molaô, ka gobane pele gagore ba go phophêle ba swanetše yogyanya thoko ya motsoko. Ge o se na yô o swanetše gore o lefe, ka maseleng a matlhano ka gori-ale mowe ke gore o thibile thoko ya motsoko. Lega go le bjale ga se molaô, o swanetše go šika motsoko, ka gobane ge ele tšhelete ba phophêdi ba ka seke ba kgôga yona, ya ya makgolo wa gagwe fela.

Molaô wa thoko e we, ke gore motlhang ba nyadi ba tloga ba išia, makgolo o tla dira bjalewa a buiša thoko, bjalewa bjawe bare, ke bjalewa bja thoko. Ge ele go kgopêlana ga motsoko, yo mongwe le yo mongwe wa bôna a swanêla go tšholla motsoko ka moka. Ka moragô ga molaô o we ke moka mokgonyana a sana molato o mongwe wa motsoko.

Makgolo ana molaô, le ka motlhu o le mongwe, wa gore a ka tšena ka ngwatlong o we go dulago mokgonyana gore a tšee le mokgonyana magane. A ka tšea magane le mokgonyana ge a šeke a bikile moradi

147

K34/82

99

moredi wa gagwe, gōna a ka dula naē
a tšea naē magone.

S 23 Gabee Mokgonyana tšolong ya mongwe.

Go bikiwa ga mothepa monna wa gagwe
a se gōna. Taba e we ga e makatšē, ke
gore, ge monna wa gagwe a se gōna, bjale
ka mosogana a a ilega ditšoropong, bjale ba
leka ka maatla go mongella mangolo, bjale
a seke a nyaka go boya.

Batswadi ba mosogana a bane ba romela
mosogana, ba romela kgaitšedi ya mosogana
gore a yo betša moqadibō wa gagwe. Ke motša
ke motša a yo mmetša, a fitšha fo dula ka
ntle le monna. Goba mosadi ba moromela
gore a yo dula mowe kgatšong la mokgonyane
a beke mothepa.

Modirō o we ba ka fago mokgonyana yo
we wa mosadi, ga o gōna, ka gobane ke
mosadi a se mong mokgonyana, goja mola e
be ele yēna mokgonyana ka noši e be ba
ka mofa. Lentšū lona ba ka fo bola gore
e be se nyaka ngwako, ka gobane ke lena ba-
sadi, are, tšebe gore se ka disa bjany fela
le tšebe molato owe wa ngwako.

147

K34/82

100

Bôna ge ba fitlhile le ngwetši ga bole-
soyana, ba swanetshe go tsibisa batswadi
ba kesogana gore ba ga matgolo ba belaêla
ka ngwako. Bôna ba tla ngwalla morwa
wa bôna gore a ba romêle tšhelete ba
ga matgolo wa gago, ba nyaka ngwako, kemo-
ka a romêla ba kgona ba rêta motho wa
goaga. Ba napa ba motsibisa gore mosadi
wa gago se bitšile, o phakise gore o boe
gare.

S 24. Matsatsi a gobeta.

Matsatsi a mokgonyana arego, ge a nyaka
gore ba ga matgolo wa gagwe ba mekêla
mosadi wa gagwe, a fapane fapane a
swane. Go fapana fapana ga matsatsi
ke batteng la matgolo wa motho, yo mongwe
o sepela letsatsi la bobedi ba mogafela
mosadi wa gagwe. Ba bangwe dibeke tše
pedi elafela, le ge ele kgwedi, ba bangwe
go feta kgwedi.

Bare, ge ba bolêla, bare goja ga goba-
be, gobaba gore ba gafe ngwana wa
bôna. Ge ele mong batswadi ba mosetšana
ba loma ke mala kudu, Motho yo a

147

K34/82

101

yo a phakisa go a lokolla gore baga fêle
mohgonyana mosadi wa gagwe ke yo mongwe
wa le loko la bo mothepa ke moka a botša
bathwadi ba mothepa, gore lellê le dibona,
e feny monna yo wa ga mothete mosadi
wa gagwe, la gola le a bolata, kemang yo
we a kilego a tsafala la peng la nmagwe
ke gona ba tla kgona ba mogafela, elegore
mohgonyana o sumile.

Ba bangwe, ba dira bjale ba vete bupha-
kisa ba ga fêla mohgonyana, a sepela a
ba a kwa a bile a lapile, ba dira bja-
le ba nyaka gore mohgonyana o tla kgo-
tella, le gona ba nyaka gobona ge
mohgonyana a na le mathepa.

Le gona a ka ba a dira matepanya-
na a lebona, dikoma tša gagwe ditla
ganêla madibeng. A ngala gona o nkgapu-
di, ba tla molifisa, taba ya goloka ke
go fo kgotlella, ga gona ka mkgwa o mo-
ngwe ba tla ba ba gofa mosadi wa
gago. Ka gobane batho le bona ba tla tša-
ma ba ba bolabola mo ditseleng, kagoria-
le, ba bangwe, ba tla ba botša gore leiša
kue, le se segisa batho. Ke moka ba lokolla
dipelo tša bona ba gofa mosadi wa ga-
go, wa tsamaya ka yena. Awe ke
mabothata a mohgonyana.

147

K34/82

102

Segô sa metzi, Mokgonyana ge a bôna
gore o lapile go tšaba tsela ya goya
ga makgolo wa gagwe mabapi le gonyaka
gobeka mosadi wa gagwe, ba foyaba
sa mošupsi nnete. Batho le bôna
ba leka go ba sola gore taba e le
iša kae, ba bangwe ba tla moruta
maenô, a gore wena sepele o seke
wa fêla peto o foya o dule mowe
bogweng, dikgarebe tšona a difele pe-
lo, ba tla fontšha mabêlê ba setla.
Buašwa bja ka mabanyana leka mo-
swana ga mōgō le mapoto, o tla bô-
na ba phakisa ba gofa mosadi wa
gago.

Tsela e we ke beta e botse kudu,
ka gobane ge mokgonyana a ile bogwe-
ng o ja ka moswanyana leka maba-
nyana. Taba ya bobedi a ji diš tša
makgolo wa gagwe fêla, o tja tša ma-
kgolo wa gagwe fêla, ka mabanyana ka
moswanyana mosadi yo mongwe le yo mo-
ngwe wa mowe motšeng o swanetše go
nšha dithônô a fe dikgarebe.

Ka ôna mokgwa o we wa go dula ga
mokgonyana, ka gobane go moraka gôna
ba ka seke ba kgona go mošuka. Basu-
di ba motse, ba tla gana le mabêlê a

147

K34/82

103

bōna. Ke moka a šala a 'ya a mangolo wa gagwe, mafelō o tla bōna gore ke fella ke mabēlē ke moka a gafe mothepe, ke moka mosogana a beke. Ke tsela e nywe ya go thapiša mangolo gore a phakise a lokolle mothepe a e bogadi.

Mosogana yo mongwe bare, ke wa ga Malēlē, a tsela mosadi ga Popēla, bjale a tlaella ke kgomo ya tswetši. A kgopēla sego sa metsi, ba ga Mangolo wa gagwe ba gana. Kgomo ya tswetši a e thibele motho gore a beke mosadi.

Mokgonyana a gopala ga botse, are, go mangolo wa gagwe, ke a le kwa ba ga mangolo ge lere ke swanetše go lefa tswetši ke kgone ke hwetšana mosadi waka. Bjale ke Kamile ke re ke a dima kgomo a ke bōne, ka goriale mowe, ke kgopēla sebaka sa goya mangoweng ko beraka, ka goriale mowe ke nyaka gore mosadi waka a ntirele mafagō.

hentsu le we batwadi ba mothepe baile ba sitwa go fetola mokgonyana, ka gobane molaō ore, mangoweng a ba tome, a ka ya a bōna ke tše dimōnago ba kloga ba lla ka bōna. Ke moka ba lokolla

147

K34/82

104

dipelo tša bōna ba mogafela mosadi wa gagwe.

Mokgonyana yo mongwe wa ga Secrane a losa mosadi ga tšelane, bjale a nyala a fe-tša. Ka morago a kgopela segō sa metai, ba ga matgolo wa gagwe ba guma, mokgonyana are go tšhile ba ga matgolo, bjale ka ge lere ngwana wa lena e sale ya monyana, šalang ga botse moredi wa lena gore o gotšē o tla šala a mela dinaka. Mokgonyana a tloga, a ya matgoweng, yaba le gwaragwara.

Mothepa a šala a dula, ba gwēra ba gagwe ka moka ba bikiwa. A bōna gore bogope bo motennē, a thoma go sepele, ka morago mpa ya nyarēla. Batswadi ba mosēsana ba rēra mpa ya moredi wa bōna, ke moka sethōtlōlō sa lefa, bana-pa ba bikiša moredi wa bōna, a ya a dula bogadi ka ntle le monna, monna a napa a dula bogwaragwara. Mosadi yowe a napa a fophela le motlabe.

Masogana a matšatši ano ba ngala, ke moka batloga ba ya ba dula le batlabo gauteng. Batswadi ba methepa ba bangwe ba latēla sema sela sa ba gologolo sa gore monyala ka pēpedi o nyala wa gagwe. Ge ba

147

K34/82

105

bōna gore mokgonyana o nyetšē ka ditgomo tsē phethago menwana e medi, ba napa ba mogafela mosadi wa gagwe, fela ba mongwala molato, gore motlhany a dibōnago o swanetsē gore a ba fe. ke yēna a saina leina la gagwe la go dumela molato.

Mokgonyana ge a kaya a ba le moredi wa gagwe wa pele, a nyadiwa, ke moka a le bala molato wa matgolo wa gagwe, matgolo wa gagwe o swanetsē go dira bjawa, a swale a išē ga mokgonyana go mogopotsā gore, re nyaka molato o la wa rena. Ke moka a ba šupa ditgomo tša bōna.

Ba bangwe, ba gana, ka goriale, mowe, matgolo wa gagwe a ba a iša molato kgorong, mokgonyana a ya a fetsiša moredi wa bōna kgorong. O gana ka mokgwa owe, ka baka la go bōna mokgwa wa moredi wa bōna, bjale o gopola gore ko fonyala ele gore moredi wa bōna ga loka. Sa go hwetsāna o šame šakō ake na botlogelo, ba goma bare, mowe kgwatla ya pele e gatilego gōna le a morago e tla gata gōna. Ka goriale mowe ke moka ke letsōgō la gago, lege o ka fo tšea yo mongwe mosadi, o tla fo swana le yo no-

147

K34/82

106

la wa pele.

Ge e le mabaka a ditlala gōna, le godu-
la ga bee a dula, a dula matsāthi a ma-
ne, batswadi ba mothepa, ba diō bōna ga-
botse gore mosogana o tliho sinya dijō ka mo-
ka, ke gore go fetsā, go ka one gore re mo-
ga fēle mosadi wa gagwe a tlogē naē, ke mo-
ka ba dira bjale. Ka gobane mokgonyana o ja
dijō tšē diboto dibotse, ka moswanyana le ka
mabanyana, le se rafelō sa pitsā ya ma-
poto ke molaō.

Ge batswadi ba gagwe e be ba gopotšē
gore moledi wa bōna o swanetšē go biki-
wa ka mokete, ka baka la lebelō la mokgo-
nyana wa bōna, ba swanetšē go fo mofa mosadi
wa gagwe, ge e le tšā mokete dišitile. Ge ba
rata ba ka fore, ka ngwaga wa mohorō
ke moka ba dira.

Mogangwe ba emiša mokgonyana ka gore
le swanetšē go ēma, ditlala dibolēla gore
pele ga gore a tlogē re swanetšē gomme-
ga ga badimu, ba dimu ba ka šala ba
belaēla. Ge ba yo bega ba dimu ba ba
bega ka bjalewa, ke moka ba dira bjalewa
ba yo bega ba-dimu. Ya ba gōna ba loko-
lago mokgonyana wa bōna.

Tshwene e sinya le gaba la yōna, ge mo-
kgonyana a bolēla gore ke nyaka go betsa

147

K 34/82

107

makgolo wa gagwe a bolōla gore ngwana e sale yo monyana a leka nēla gore a bikiwe ke mowe mokgonyana a fetolayo ba ga makgolo wa gagwe gore tshwene e tshinya legaba la yōna ba ga makgolo, nna ke tlaye ke mofepa, ke moka ba bōna gore mokgonyana o bolabola a holafetšē, ba molokolla ba mofa mosadi wa gagwe.

S 25. go simula.

Ge mokgonyana a ile a nyala a fetsā le medirō e we makgolo wa gagwe a mofitego a fe-ditšē, bjale ba mogafēla mosadi wa gagwe. Mokgonyana yo we o beka ka molaō ka gobane a tshabisa. Ge ba mogafēla mosadi makgolo wa mokgonyana o bitšā ba leloko la gabo, ga magō le dikgadi, ke moka ba tšilo gafa ngwana wa bōna. Ke moka ba bōšana gore ka moswana ngwana o ya bogadi, ka goriale mowe ba swanetšē go boya gape ge letšatšī le ya madikēlō ke moka ba ntšha magogo ba ala lapeng, dikgarebe le mokgonyana ba dula go-dimu ga ōna. Bjale yo mongwe le yo mongwe o laya ngwetšī ka mokgwa o a ka kgonago, yēna ngwetšī a dutšī alla ba fēla ba laya le mokgonyana. Ba kile bare ba laya m^{se}tsana yo mongwe ge yēna a dutšī alla; bjale makgekolo

147

K34/82

108*

yo mongwe a se go yêna ngwana lla ka mada
 ke molaô wa ba gologolo re no hwetsana ba
 dira. Batho ba khôma go sega, yaba Kenne-
 te ke molaô wa ba gologolo. Ka moragô ga
 kayô e we, bjale ba swanetsê go thakgo-
 ga magagong, ka moka ba tla êma, bjale ma-
 redi wa bônâ a šala a duti. Batswadi ba
 gagwe baswanetsê go ntšha pudi goba nku
 le ge ele kgomo ke moka ba mothakgošê ka
 yôna (gôšimula), ke ya moredi wa gagwe
 o a pea nayô bogadi.

End ✓ 147